

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії



Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXXIII рік видання. № 367, січень, 2025



Володимир Немира,
Під захистом



*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько,

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București, România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Задля єдності народу*
- ❖ *Митрополит Андрей Шептицький та українські письменники*
- ❖ *Вітаємо ювіляра
Володимиру Антофійчуку – 70*
- ❖ *Конкурс літературних творів та ініціацій наукових робіт – III випуск*
- ❖ *Сучасна українська драматургія
– Олена Пугачова –*
- ❖ *Прометей Срібної Землі*
- ❖ *Дух криці та гармонія слова
Володимира Вознюка*
- ❖ *Література під час війни (V)
– Я теж Україна –*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету –
одна із складових румунської філології (CVI)*
- ❖ *На допомогу вчителю:
Українські прислів'я та приказки
як засіб формування мовної грамотності
та культурної ідентичності*
- ❖ *Вовк гуцульської країни (Уривок з повісті)*
- ❖ *Гусар (Оповідання із циклу «Дзюнькові коні»)*
- ❖ *Барабери (Уривок з повісті)*
- ❖ *Де ховається спокій?
(Казка для дітей-біженців з України)*
- ❖ *Духовні джерела.
Про різдвяну казку Марка Черемшини
«Сльоза»*

Володимир АНТОФІЙЧУК

ЗАДЛЯ ЄДНОСТІ НАРОДУ

140 років тому, 1 січня 1885 р., за редакторства Юрія Федьковича почала виходити газета «Буковина». Перше її число відкривалося редакційною статтею «Родимці!»¹, що насправді майже на три десятиліття стала її програмою, стратегією і тактикою.

Програма газети «Буковина» 1885 р. чітко відображала важливу роль конституційного права для народів, що входили до складу багатонаціональної Австрійської імперії. Після революцій 1848–1849 рр. у Європі розпочалися реформи, що призвели до запровадження конституційних форм правління. Зокрема, прийняття Лютневого патенту 1861 р. надало певні права на самоврядування народам імперії.

Програма наголошувала на «політичній зрілості» народів, що визначала їх здатність ефективно використовувати надані конституційні права. Цей акцент відображав реальність того часу, оскільки народи, що мали розвинуті національні еліти, значно успішніше досягали визнання своїх прав. У ній також підкреслювався зв'язок між конституційним правом, національною самосвідомістю та свободою. Порівняння народу, що використовує свої права, з життям «повним, природним, життям вільним», образно відображав суть романтичних ідеалів, характерних для того періоду.

Заснування газет відіграло важливу роль у мобілізації національних рухів, формуванні громадської думки та поширенні ідей конституційних прав і свобод. Преса стала потужним інструментом не лише для передачі інформації, а й для формування національної свідомості. Важливим є те, що газета вважалась не просто інформаційним джерелом, а більше – засобом просвітницької діяльності, спрямованим на піднесення національної самосвідомості.

Стиль програми відзначається піднесенням, емоційним тоном, що є типовим для публіцистики другої половини XIX століття. Використання Шевченкових слів «в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» надає тексту патріотичної спрямованості й виразно вказує на важливість національних цінностей.

Газета розглядалася як важливий елемент національної єдності, що сприяє розвитку духовного життя нації. Висловлювалася ідея, що газети повинні не лише відображати поточні події, а й активно сприяти формуванню колективної свідомості, бути «дзеркалом» української культури, через яке народ може виражати свої прагнення та ідеї.

Програма закликала до використання газети для просвітництва і розвитку національної свідомості. Зо-

крема, через газету мали виховуватись «учителі» і «наставники», чиї поради допоможуть народові здобути впевненість у своїй силі та значущості. Це підкреслювало важливість преси як інструменту формування національної ідентичності в умовах, коли українці шукали шляхи до культурної та політичної автономії в межах Австрійської імперії.

Програма також зазивала до єднання навколо «народного прапора», що символізувало не лише фізичну, а й ідеологічну єдність на основі спільних інтересів і боротьби за справедливість. Важливість моральних засад у національній боротьбі підкреслювалася через згадку «народної честі» та «правди».

Конституційне право стало важливим інструментом національної боротьби. Газета намагалася використати це право для досягнення справедливості та політичних вимог, розглядаючи його як законну основу для здобуття прав і свобод, що відповідали потребам українців в умовах Австрійської імперії. Вона не орієнтувалася на революційні зміни, а наголошувала на мирному шляху до покращення життя через об'єднання з іншими слов'янськими народами. Спільний рух із ними розглядався як стратегічна основа для досягнення політичних і культурних цілей. Важливість слов'янської єдності підкреслювалася через символ «прапора Австро-Слов'ян», що мав бути ознакою національної єдності.

Автори газети наголошували на необхідності культурного й політичного розвитку українців у межах Австрійської імперії. Подача відомостей про «духовне життя галицьких, угорських і підросійських братів» акцентувало прагнення до національної єдності українців, навіть якщо вони проживають під різними політичними режимами чи в різних частинах держави. Суть цього положення полягала в тому, що українці, незалежно від того, в яких частинах імперії чи інших державах вони живуть, мають спільну культурну та етнічну ідентичність. Окремо вказано, що всі ці народи належать до «однієї великої родини», що створювало атмосферу єдності та співпраці серед українців, що було важливо в умовах розпорошеності українських територій. Це відображало також прагнення до рівності та взаємоповаги з іншими народами імперії, при збереженні національних цілей та ідентичності. Рівночасно газета прагнула стати голосом цього підходу, підтримуючи мирне співіснування з іншими народами, водночас не поступаючись своїми правами.

(Продовження на 4 с.)

¹ Родимці – земляки.

ЗАДЛЯ ЄДНОСТІ НАРОДУ

(Продовження з 3 с.)

У цілому, програма газети «Буковина» відображала прагнення українців до культурної та політичної самобутності в складних умовах Австрійської імперії, підтримуючи ідею національної єдності з іншими слов'янськими народами, водночас відстоюючи свої права та інтереси мирним шляхом. Газета виступала важливим інструментом формування національної свідомості та боротьби за рівність серед народів імперії.

Програма газети «Буковина» 1885 р. не тільки відображала прагнення українців Буковини до національної самоідентифікації, а й ставала частиною загальноєвропейського процесу національних рухів. У цей період газети в багатьох країнах, що входили до складу багатонаціональних імперій, виступали як інструменти формування національної свідомості. Порівнюючи програму «Буковини» з іншими національними виданнями того часу, можна побачити як спільні риси, так і відмінності в підходах до просвітницької діяльності, розвитку національної ідентичності та боротьби за політичні права.

Газета «Буковина» мала чітко виражену національну спрямованість, орієнтуючись на розвиток української культури та просвітництва в межах Австрійської імперії. Однак вона діяла в умовах, коли подібні видання були важливими в усіх слов'янських частинах імперії, зокрема в Галичині та Чехії. Так, газета «Діло»,

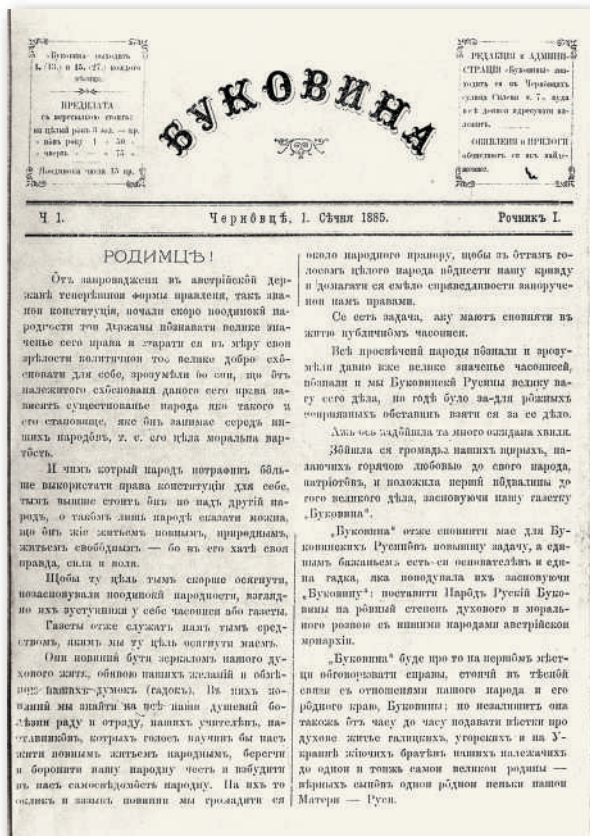
заснована у Львові 1880 р., була подібною до «Буковини» за своєю ідеологічною спрямованістю. Вона також стала важливим інструментом розвитку української національної ідентичності, просвітницької діяльності та формування громадської думки. Відмінність полягала в тому, що «Діло» більше орієнтувалося на культурний та політичний розвиток Галичини в рамках австрійського устрою, тоді як «Буковина» була зосереджена на національних інтересах українців Буковини, частини великої мультикультурної імперії.

Газети в Галичині, на відміну від «Буковини», часто акцентували на тісних зв'язках з іншими слов'янськими народами, зокрема поляками, і насправді виступали як платформи для спільної боротьби за права слов'ян в імперії. Програма «Буковини», хоча й підтримувала ідею слов'янської єдності, більше наголошувала на самостійності та специфіці національних вимог українців Буковини, що свідчило про певну локалізованість національного руху. У той же час, прагнення до політичної автономії, згадка про роль конституційного права, об'єднання навколо «народного прапора» відображало загальноєвропейську тенденцію того часу, коли народи Австрії та інших імперій шукали правового визнання своїх прав і свобод.

Ідеї, викладені в програмі «Буковини», також мали паралелі з національними рухами інших слов'янських народів в Австро-Угорщині та Російській імперії. Наприклад, в Чехії газета «Národní listy» (1861) була важливим джерелом національного просвітництва та пропаганди політичних прав чехів. Як і в програмі «Буковини», тут наголошувалося на важливості культурного розвитку та утвердження національної ідентичності через мову, освіту та пресу. Подібно до українських національних газет, чеські публікації мали на меті об'єднати народ навколо спільних цінностей та сприяти розвитку громадянської свідомості, хоча чехи мали велику політичну автономію в рамках австро-угорської імперії, ніж українці.

З іншого боку, газети, що виходили в Російській імперії, зокрема «Киевская старина», хоча й поділяли деякі схожі національні ідеї, зіштовхувалися з набагато більшими політичними репресіями. Зокрема, тут було більше акценту на духовному відродженні та боротьбі за свободу, що було виразним контрастом із більш поміркованими і прагматичними підходами в австрійській Україні, де через законні канали намагалися реалізувати національні права.

Важливою рисою програм українських газет в Австрійській імперії була підкреслена роль конституційного права, яке вони трактували як засіб для національного та культурного розвитку. Програма «Буковини» акцентувала на важливості політичної зрілості народів і здатності ефективно використовувати свої



права, що можна порівняти з аналогічними ідеями в програмах таких газет, як львівський «Руслан» (1896), що також наголошували на політичному вихованні й здобутті прав за допомогою реформ.

Якщо порівнювати газету «Буковина» з іншими національними газетами, то можна побачити спільність у прагненні до розвитку національної свідомості через мову, літературу і культуру. Однак, якщо більшість газет, зокрема в Галичині, намагалися у першу чергу втілювати загальнополітичні вимоги на основі

автономії в рамках імперії, то газета «Буковина» більше орієнтувалася на культурне піднесення і духовне відродження як підґрунтя для боротьби за політичні права.

Отже, програма газети «Буковина», хоч і була частиною ширшого національного руху в Центральній і Східній Європі, мала певну унікальність, зокрема через своє акцентування на конституційних правах, національній самосвідомості та ролі преси у формуванні національної єдності.

Микола ВЕГЕШ

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

(Продовження з № 366)

Митрополит Андрей в сучасній українській прозі

Сучасне українське літературне шептицькознавство упродовж кількох останніх років збагатилося чотирма повномасштабними історичними романами, авторами яких є Сергій Герман, Петро Лущик, Владислав Івченко й Олег Рибчинський.

Роман Сергія Германа написаний на основі величезного джерельного матеріалу, почерпнутого як з державних архівів України, так і використання спогадів очевидців. У ньому фігурують, як правило, реальні релігійні й політичні діячі, родина та близьке оточення Андрея Шептицького, представники радянських спецслужб, які упродовж багатьох років стежили за кожним кроком Великого Митрополита. Автор, на нашу думку, дуже чітко простежив еволюцію майбутнього Князя Української Церкви від нащадка польського шляхтича до усвідомлення себе українцем. На самому початку роману Сергій Герман наводить цікавий діалог між Романом Шептицьким і працівником деканату Ягеллонського університету, який є надзвичайно важливим для ідеї всього роману:

«— Пан припустився помилки, — секретар деканату правничого факультету Ягеллонського університету, невеличкого зросту худорлявий чоловік у срібному пенсне, подав Романові заповнену кілька хвилин тому анкету.

— Помилку? Яку помилку? — перепитав Роман.

— Тут, у графі «народність», пан написав «русин». Для графа Шептицького, погодьтеся, звучить якось... е-е... не цілком, сказати б, до ладу...

Роман узяв до рук анкету, ще раз перечитав її і, не зробивши жодних виправлень, віддав секретареві.

— Тут усе написано правильно.

— Правильно? Кажете, все написано правильно? Що ж... Бажаю панові, графе Шептицький, усіляких успіхів, — сказав секретар, і пенсне його блиснуло холодним відблиском.

Роман вийшов з університету і попрямував вулицею. День був липневий, не надто гарячий, як на цю пору. Поспішати було нікуди. Документи до університету він подав. Краківські друзі повиїжджали на вакації. До потяга залишалося кілька годин.

Він любив Краків, але сьогодні хотів швидше покинути його. Так буває, коли не можеш вплинути на ситуацію, яка витворюється поза твоєю волею, коли події оминають тебе з байдужістю брички на сільській дорозі. Час, люди прямують своїм порядком, а ти існуєш в окремому вимірі, а може, й в іншому світі.

Роман не міг позбутися неприємного осадку від останніх слів, почутих у деканаті. Ледве чи треба так реагувати на загальом буденну життєву ситуацію. Ну, не любить секретар русинів, чи така вже й несподіванка? Важливим є інше: Роман дав зрозуміти цьому чоловікові, що право вибору, дароване людині Господом, завжди залишається за людиною, і якщо хтось бажає скористатися ним, то не простим смертним судити про правильність вчиненого...

Тоді студент Ягеллонського університету Роман Шептицький не міг знати, що одним-єдиним словом — русин — він не лише визначив власний життєвий шлях, а й вплинув на історичну долю цілого народу.

Багато літ по тому глава Української греко-католицької церкви Блаженніший митрополит Андрей (Роман) Шептицький, відповідаючи на запитання журналіста: коли і як він зробив основний вибір у своєму житті? — не згадає того липневого дня. Бо й не його то був вибір. «Не ви мене обрали, але я обрав вас...».

(Продовження на 6 с.)

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

(Продовження з 5 с.)

Однак це станеться багато-багато пізніше. А зараз Роман простував вулицею Кармелітів, минув костюл Святої Анни, перетнув невеличку площу і зайшов до кав'ярні...»¹.

Відзначимо, що проблемі ідентифікації Андрея Шептицького фундаментальну монографію присвятила сучасна польська дослідниця Магдалена Новак. «Поява такої особистості, як митрополит Шептицький, – підсумувала дослідниця, – котра поєднувала в собі польську та руську/українську тотожності, ефективно обертаючись в обох світах, була б неможливою без тих особливих умов, що постали на зламі XIX і XX століть. Роман виріс із домодерним усвідомленням належності до «політичної нації» давньої Речі Посполитої. Його покликання та релігійний вибір, що став наслідком цього покликання, надихнули його до пошуку власного руського коріння, а відтак конкретні вчинки поставили високопреосвященнішого владику Андрея на чолі руської/української громади. Він поступово проймався проруською/проукраїнською поставою та входив у спільноту русинів/українців, здобуваючи собі дедалі більшу повагу й довіру. Все це відбувалося в період наваленого пришвидшення процесів національної інтеграції у Центрально-Східній Європі. Кир Андрей Шептицький діяв у межах доступного на той час спектру вибору. Тож його постава була не лише результатом впливу оточення, але й наслідком його особистих виборів, що постали у внутрішньому просторі свободи»².

Ще одна важлива проблема, яку підняв у своєму романі Сергій Герман: захист митрополитом єврейського населення під час Другої світової війни. На Заході існують різні думки щодо позиції Андрея Шептицького в цьому питанні й саме вони на сьогоднішній день серйозно гальмують процес беатифікації митрополита. А як було насправді?

«Під кінець травня 1943-го ночі у Львові ще були холодними. З настанням сутінок вулиці порожніли, і місто поволі огортало темрява, воно завмирало в тривожному очікуванні наступного дня. Що він принесе, було відомо лише Всевишньому. Однієї такої ночі через Єзуїтський парк у напрямку Святоюрської гори йшов чоловік. Він поспішав, а що мусив бути обережним, то пересувався не аж так швидко, тримаючись ближче кущів, а подекуди продираючись між

деревами... Важкий крок поліцаїв чувся неподалік брами вниз, зовсім поруч. Якщо хвіртка відчиниться надто гучно, вони напевно поцікавляться, що там діється, і тоді чоловікові не уникнути зустрічі з ними. Він відчув, як підкошуються ноги, і щоб не сповзти долу, обіперся спиною до огорожі. Хвіртка не відчинилася, натомість на ній майже нечутно рипнуло маленьке віконце і чийсь голос запитав:

– Хто ви? Що вам потрібно?

– Я – рабин Кахане, – відповів чоловік. – Перекажіть, будьте добрі, митрополитові Шептицькому, що я хочу його бачити.

– Зараз, у таку пізню пору? Це небезпечно...

Приблизно за годину рабин Кахане постав перед монахом вимитий, у чистій білизні й охайному одязі. Вони рушили кудись через хитросплетіння підземних коридорів, сходовими переходами весь час угору і врешті опинилися перед дверима, чернець зупинився і сказав:

– Ми прийшли. Заходьте.

Митрополит напівлежав у великому кріслі, тримаючи в руках книжку, і коли Кахане увійшов, відклав її і ніби потягнувся до гостя:

– Ми з вами бачилися востаннє рік тому, якщо не милься. Я здогадуюся, з якого пекла ви дісталися сюди, але зараз ви у друзів і наразі вам нічого не загрожує. Завтра ми подумаємо, де вас сховати. Я знаю, що вам непросто згадувати про пережите. Але мусите розповісти мені, що там насправді відбувається, бо відомості до мене доходять різні, а я мушу знати правду.

Рабин Кахане залишився на Святоюрській горі...»³.

До цього лише хочемо додати, що Кахане був не єдиним, кого ховав Андрей Шептицький... Багато євреїв були охрещені в УГКЦ під час німецької окупації, що дозволило їм уникнути смерті. В листі від 2 грудня 1942 р. перемишлянський декан повідомляв ординаріат про те, що в самих лише Перемишлянах та околицях охрещено понад 500 євреїв⁴. Маємо також зізнання Курта Левіна: «Шептицькі були унікальним даром українського народу. Митрополит Андрей врятував життя мені та моєму братові. Ігумен Климентій був моїм опікуном, чії поради та керівництво підготували мене до життєвих випробувань»⁵.

(Далі буде)

¹ Сергій Герман. Via Romana. Київ: Ярославів Вал, 2017. С. 9–10.

² Новак М. Два світи. Проблема національної ідентифікації Андрея Шептицького в 1865–1914 роках. Львів – Гданськ: Видавництво «Свічадо» – Видавництво Гданського університету, 2023. С. 555.

³ Герман С. Via Romana. Київ: Ярославів Вал, 2017. С.343–345.

⁴ Михайлюк А. Митрополит Андрей Шептицький і нацистський

режим, 1941 – 1944: між християнськими ідеалами і політичними реаліями / Видання друге, виправлене й доповнене. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2023. С. 302.

⁵ Дет. див.: Левін К. Мандрівка крізь ілюзії / Переклад з англ. Львів: Свічадо, 2007. 478 с.



Вітаємо ювіляра



Володимир Антофійчук – відомий вчений-літературознавець, культуролог, просвітянин і педагог, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури ЧНУ ім. Юрія Федьковича, Почесний доктор Сучавського університету, член Національної спілки журналістів України та Національної спілки письменників України.

Основні теми наукових досліджень Володимира Антофійчука: Проблеми розвитку української літератури (від давнини до сучасності); Біблія і українська культура; українська література Румунії. У його доробку понад 300 наукових і навчально-методичних праць, серед яких монографії, навчальні посібники та підручники, статті.

Також Володимир Антофійчук – активний учасник міжнародних наукових симпозіумів та конференцій, організованих Союзом українців Румунії, неодноразово брав участь у проведенні курсів підвищення кваліфікації для учителів української мови та літератури в рамках щорічної Національної наради працівників українського шкільництва Румунії.

Редакція «Нашого голосу» щиро вітає поважного ювіляра, якому 13 січня ц.р. сповнилося 70 літ, і щиро зичить міцного здоров'я, родинного затишку і нових наукових звершень! Хай Господь Всевишній дарує Вам, шановний пане професоре, Свій захист і благословення на многії та благії літа!



Іван РЕБОШАПКА

Основи нашої життєвої дружби

Життєву дружбу нашої української громадськості Румунії з високоповажним ювіляром Володимиром Антофійчуком, професором Чернівецького Національного університету імені Юрія Федьковича показово можна представити крізь призму сковородинівської синтези філософських повчань Плутарха про дружбу, представлену в листах до найулюбленішого учня і друга Михайла Ковалинського, божественно, красиво, серйозно, приємно описану філософом, як бажану людьми, «дружбу, – відзначає Григорій Сковорода, – яка, супроводжуючи життя, не тільки додає втіхи й чарівності його світлим сторонам, але й зменшує страждання. І Бог, додавши до життя дружбу, зробив так, щоб все було радісним, приємним і милим, коли друг (в нашому випадку – Володимир Антофійчук) присутній і (разом з нами) втішається».

В іншому листі до Михайла Ковалинського синтезою повчань Плутарха Григорій Сковорода подає суть і специфіку дружби: «... для повної й істинної дружби, яка єдина найбільше зм'якшує прикрощі життя і навіть оживляє людей, потрібна не лише прекрасна доброчесність і подібність не самих тільки душ, але й занять».

Якраз ця умова (спільність занять) породила дружбу нашої української громадськості Румунії до Володимира Антофійчука, який, подібно Сковороді, свідомий будучи такого факту, що любов любов'ю викликається, першим почав любити нас, приключившись до наших занять, плідними намаганнями вносячи власні здобутки. Дотеперішні невтомні змагання шановного ювіляра накреслюють картину майже всіх сторінок наших громадських діянь. Зразковим слід уважати довголітнє функціонування Володимира Антофійчука професором української літератури на українському відділенні Сучавського університету імені Штефана Великого, де шановний ювіляр не обмежився тільки викладанням української літератури, а як зразковий викладач уклав й надрукував цікавий і корисний підручник, в якому, крім лекцій з літератури, наведено дуже цікаві ілюстрації, повторні запитання та завдання. За цим підручником можна викладати не тільки українську літературу, а й історію української культури та цивілізації – і в Бухарестському та Клузькому університетах.

(Продовження на 8 с.)

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ Вітаємо ювіляра ✱ ✱ ✱ ✱ ✱

Основи нашої життєвої дружби

(Продовження з 7 с.)

Корисними й цікавими були спроби Володимира Антофійчука уводити студентів у наукові дослідження, інколи у спільних поступках сучавських студентів та студентів Чернівецького національного університету, сконкретизованих на спільних конференціях та надрукованих окремими виданнями збірників. Корисною була участь шановного ювіляра у формах мастерату і докторату та в інших заходах сучавського університету, які, разом всіма накреслюють картину повноти вузівської діяльності ювіляра, відзначеної присвоєнням Володимиру Антофійчукові звання Почесного доктора Сучавського університету імені Стефана Великого.

Відрадними є й інші складові сутності друга нашої спільноти. З відомих причин на меншу появу нових художніх і теоретичних праць з'являється мало відгуків. Цю небажану прогалину «покриває» Володимир Антофійчук своїми рецензіями, почергово друкованими переважно в «Нашому



На Національній нараді вчителів рідної української мови. Юпітер, 2023

голосі», і таким чином кожна видавнича новина належно взята до уваги.

Дослідницький статус пана професора Володимира Антофійчука підтверджується почерговими студіями про сприйняття Тараса Шевченка в Буковині, в Румунії, доповнюючи раніше появлене у нас двотомне видання «Сторінок румунської шевченкіани».

Надто корисними є статті літератора Антофійчука, які можуть стати надійним джерелом для наших учителів української літератури.

«Назустріч» іншим потребам викладацького процесу, а саме викладання релігії в школі йдуть дуже цікаві почергові статті Володимира Антофійчука про Біблію, друковані в «Нашому голосі».

На основі, хоча й фрагментарної картини занять, можна тільки подивом дійти висновку, яким чином одній людині вдалося стільки здійснити, оскільки це не завжди під силу окремим колективам.

З роси й води Вам, шановний Володимире Антофійчук, многая благих плодотворних літ!

Михайло МИХАЙЛЮК

«Такого чоловіка треба пошукати!»

Так говорив мій тато, скупий на похвали, котрий не любив кидати слів на вітер, коли йому стрічався здібний майстер, бо сам був славним мулярем на цілі околиці, або господар, який добився статків своїми мозолями, з котрим варто було стати на бесіду про життя-буття.

Пригадалися татові слова, коли я сів за друкарську машинку, щоби написати для журналу «Наш голос» про Володимира Антофійчука, професора Чернівецького університету імені Юрія Федьковича, видатного літературознавця, щирого друга українських письменників Румунії, якому у січні року божого 2025 виповнилося 70 літ.

У мене слабка пам'ять на дати, і я ніяк не міг пригадати, коли ми познайомилися. Та допоміг мені в

цьому сам славний ювіляр, який у збірнику на честь мого 80-річчя, упорядником якого він був, пише, що наша перша зустріч відбулася у квітні 2008 року в сурівському офісі на Каля Вікторієй, де пан професор вивчав українську періодику. Ми якось відразу заприятимися, і я вже тоді міг сказати, як мій тато – «такого чоловіка треба пошукати», бо з паном професором легко і приємно було говорити про все – про українську літературу на терені Румунії, про українську материкову літературу, про ситуацію у молодій українській державі, про спільних знайомих і про все на світі.

Відтоді ми стрічалися немало разів протягом останніх сімнадцяти років – у Бухаресті на культурних акціях, організованих СУРом, у Чернівцях, де старан-



Вітаємо ювіляра



ням славного ювіляра мені було присуджено престижну міжнародну премію імені Ольги Кобилянської, у моїй столичній господі, у моєму рідному Сереті, куди щоліта я приїжджаю у відпустку.

Знову зраджує пам'ять – нізачо не пригадаю, коли саме пан професор заявив, що хоче написати монографію про мене – міркую, що через кілька років від нашого знайомства, адже монографія вийшла друком 2019 року – «Голос твій ніколи не лукавив. Михайло Михайлюк у літературному просторі Румунії». А до написання монографії ми вели довгі розмови, і мене вельми дивувала пам'ять її автора – він

робив мало записок. Тоді ж мене здивувала, дивує й зараз, невсипуща працьовитість професора – викладацька робота в університеті, упорядкування десятитомника творів Ольги Кобилянської, публікації статей та розвідок, зокрема у «Нашому голосі», участь у наукових конференціях, у тому числі за кордоном, написання власних книг.

Вітаючи високоповажного ювіляра із знаменною подією в його житті, найщиріше бажаю йому й надалі творчого натхнення в реалізації всіх задумів, Божої опіки та ще многії і многії літа!



Михайло ТРАЙСТА

**На 60-річчя
Володимира Антофійчука**

ПАДАЮЧИ НА КОЛІНА ТІННЮ

слова тут зайві
думки теж.
Отож – пеймо!..
Бо може статись,
що поряд нас,
бряжчачи ланцюгом,
пробіжить
усміхнений собака,
а в нас нічого,
крім віршів
і власної тіні.

Говорити про тінь
немає сенсу.
Отож – пеймо,
ховаючи сльози
у зболений сміх,
поки не розірвалась
ця ніч осіння,
поки час не зганьбив
назавжди наші мрії.

Отож – пеймо,
падаючи на коліна тінню.

ВЕЧІР НА ТОПОЛЕВИМ ГОРБІ

Тут вечір тополевий
притулився плечем до неба,

а зорі надвечірні
пливуть і плывуть,
як пісня колискова,

а горб Тополевий
спогадом
в минуле кочує:
колись-то тут
сопілки спів,
тихо-сумний,
як небозвід,
уперше народився.

Колись-то тут
на гострих топірцях
поранені дощем
опришки присягали.

Колись-то тут
гуцулка Ксеня
очима напоєними весною,
цвіт папороті шукала.

Колись-то тут...

А зорі надвечірні
пливуть і плывуть,
як пісня колискова,

а вечір тополевий
хилиться плечем
до неба,

а спогади
все котяться і котяться,
наче сльози по обличчю часу.

* * *

«Ти казала в понеділок
підем разом по барвінок...»

Слова перетворювались
у терновий вінець
голгофний...

Мовчання у вічнозелений,
мов сум господній,
барвінок...

«Хай буде понеділок!» –
Хтось крикнув
з потойбіччя...

А світло?...

Світло – це тільки примха
сліпого Вартимея,
біблійного...

НАДВОРІ НАСТАВ ПОНЕДІЛОК

КОНКУРС ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ ТА ІНІЦІАЦІЙ НАУКОВИХ РОБІТ – III ВИПУСК –

Для Союзу українців Румунії, єдиної організації, яка представляє інтереси українців Румунії як в країні, так і за її межами, однією з головних цілей є підтримка та просування літературної творчості та наукових досліджень, що досягається як шляхом організації численних симпозіумів, конференцій, конкурсів, присвячених цим галузям, так і за допомогою публікацій, як періодики, що виходить під егідою СУР, так і видань, що друкуються за його редакцією.

У цьому контексті Клузька філія Союзу українців Румунії у співпраці з Кафедрою української мови та літератури Університету «Бабеша-Бойяї», організувала в період з 1 по 14.11.2024 року, в рамках заходу «9 ЛИСТОПАДА – ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ», III випуск «Конкурсу літературних творів та ініціатив наукових робіт», в якому взяли участь студенти Філологічного факультету – УББ. Завдання конкурсу – розвивати комунікативні навички українською мовою, стимулювати творчість, дослідницьку діяльність, заохочувати конкурентоспроможність тощо.

Конкурс проходив у трьох секціях: I. Літературні твори (поезія/проза/драматургія) українською мовою; II. Публіцистика (есе/статті) українською мовою на різні теми (культура, лінгвістика, історія, етнологія тощо); III. Переклад короткого тексту або фрагменту з української на румунську мову.

Публічна презентація робіт та нагородження переможців відбулися 12 грудня 2024 року у приміщенні Філологічного факультету УББ.

До складу журі конкурсу увійшли викладачі університету: лектор д-р Михаєла Гербіл, головний редактор журналу „Escrui ucraïne” («Українські відлуння») – голова; лектор д-р Крістіна Сілагі, член редколегії журналу „Escrui ucraïne” – член журі; та професор Іван Гербіл, голова Клузької філії, головний редактор журналу „Curierul ucraïnean” («Український вісник») СУР – член журі.

Модератором заходу була пані Михаєла Гербіл, яка у своєму вступному слові привітала всіх присутніх, нагадавши контекст та мету, з якою було встановлено День української мови 9 листопада з



ініціативи Голови СУР, депутата Парламенту Румунії пана Миколи-Мирослава Петрецького.

Після презентації та аналізу поданих на конкурс робіт, у яких студенти проявили творчий хист або продемонстрували свої навички у написанні есе чи статті, або у здійсненні перекладу з української мови, члени журі визначили переможців III випуску конкурсу, а саме:

- у секції «Літературні твори»: Федурян Анастасія – **Перша премія**; Білчек Джессіка-Рахела – **Друга премія**; Козачук Деніса-Лорена – **Третя премія**; Паррига Іван-Алін та Цюдик Андрея-Корнелія – **Відзнаки**;

- у секції «Публіцистика»: Шофінець Серджіу-Крістіан – **Перша премія** та Бочкорець Василь-Йонел – **Друга премія**;

- у розділі «Переклад короткого тексту/фрагменту»: Сакале Марія-Лавінія – **Перша премія**; Фіріщак Лариса-Таня – **Друга премія**; Барбу Паула-Ребека – **Третя премія**; Кіфа Ана та Шулдак Іляна – **Відзнаки**.

Як організатори, так і лауреати дякують Раді СУР за значну фінансову підтримку та сподіваються, що організація та підтримка таких заходів і надалі буде на порядку денному Союзу українців.

Пропонуємо увазі читачів «НГ» твір «Пошук» Федурян Анастасії – переможниці конкурсу у секції «Літературні твори». Твори, які зайняли II і III місця будуть надруковані в наступних числах журналу.

Анастасія ФЕДУРЯН

ПОШУК

Почався дощ. Я розкрила парасольку та хутко, цокаючи підборами, побігла до зупинки. Сльози все ще стікали по моєму обличчю, але я майже заспокоїлась. Вітер роздував моє волосся у різні боки, а парасолька вже не могла захистити моє змерзле тіло від крапель дощу. Хоча надворі була середина липня, я тремтіла від жахливого холоду, який ніс на своїх крилах гордий вітер.

А що, якщо це сон, який наснився мені наприкінці січня? Можливо він триває донині? Авжеж, цього ніколи не ставалося: це місто, ці сльози, і навіть цей дощ – це все мені сниться, а завтра я прокинусь і нічого не згадаю, усе це залишиться лише нічним кошмаром, і навіть якщо не прокинусь, я шукатиму шлях, що виведе мене з цього сну, я бігтиму, допоки не підсичуться ноги від втоми, відпочину, а потім підіймусь і знову побіжу, а потім знову, і знову, я бігтиму, допоки не забуду, що шукаю, допоки не перестану чинити опір смерті, допоки...

Крик. Десь далеко. Майже на іншому кінці міста. Майже не чути. Але я знаю цей крик. Я впізнаю його. Це той самий крик, що лунає у моїх снах. Я роками втікала від нього, переховувалась, чуючи його відлуння навіть коли не хотіла, навіть коли намагалась затулити вуха і перекрити його своїм власним криком. І цей крик завжди слідує за мною у місця, де я шукаю відповіді, але де їх немає. Він мене переслідує надто довго, щоб дозволити й на цей раз піти неущкодженою.

Я намагаюся втекти, шукаючи нові шляхи, але кожна дорога веде мене назад туди, звідки я так настирливо намагаюсь втекти. Увесь цей гомін, що огортає вулицю стає нестерпним. Я більше не можу говорити, цей звук не дає мені змоги.

Знову крик. Це кричу я. Стоячи під потоком холодних крапель, що стікають по моєму тілу. І це теж я кричу. Беручи до рук телефон та набираючи твій номер. Це знову кричу я, не знаючи, куди потрапила. Я кричу все голосніше, намагаюся перекричати тишу, що огортає тоненькою плівкою моє тіло. Я хочу зруйнувати своїми навіженими криками стіни, що будуються між моїм теперішнім і минулим. Вони надто міцні, і я кричу ще голосніше. Чому ніхто не чує, як надривається мій голос? Куди поділися ті



голоси, що вказували мені шлях? Чому лабіринти розростаються все дужче та кінчаються глухими кутами, з яких немає виходу? Я велика-превелика тінь, що тиняється цим богом забутим містом. Це я кричу. Стоячи на колінах у церкві та благаючи прощення. І крики мої розростаються все більше й більше, допоки не здається, що голосніше вже неможливо. А потім я кричу ще раз. І ще раз. Виснажуючи себе. Цьому мене ще в дитинстві навчила мати. Бо крик – єдиний вихід. Лише крик привертає увагу інших. Так чому ж ніхто цього не чує? Де вони? Мені страшно. І мені соромно. Але я не можу перестати кричати. Я не знаю, куди подітися. Мені потрібно, щоб хтось пригорнув мене до себе та слухав мої жалібні крики. Щоб слухав і слухав, обіймаючи мене за плечі, але нікого немає. Я зовсім одна, і мене огортає відчай. І я ніколи не вірила в бога, але, боже, допоможи мені, нехай вони почують, як я кричу, скажи їм, цим воронам, що кружляють у вирі дум моїх, скажи їм, щоб вони мене заспокоїли...

Але він не почув. Ніхто не почув.

Я мовчу, але крик все одно лунає в мені, не лишаючи місця тиші. Навколо теж тиша. Бездушна мертва тиша. Так дивно, що життя вбиває життя, а от мертва насправді – вічне. Як і ці зорі на нічному небі, що спостерігають за мною сьогодні: як я впираюсь з цього келиху власного горя, як потопаю в бурхливій течії власних думок. Ці зорі не зважають на мій біль, бо знають, що я не перша самотньо крадусь у тіні своїх страхів.

Як же я жадаю істини. Істини вічності, вони ж, ці зорі, напевне її знають, але правда їхнього світла ніколи не досягне сліпоти моєї тіні. І все-таки мені хочеться вірити, що колись я віднайду його, цей шлях до істини. А поки...

Час йти додому. Завтра рано вставати. Сподіваюсь, я встигну помити голову.



Костянтин СОЛОВ'ЄНКО

Олена Пугачова, драматургиня

Сьогоднішня гостя рубрики «Сучасна українська драматургія» – Олена Пугачова. Вона перепробувала багато професій: математик, економіст, соціолог, аналітик даних. Зараз працює доцентом Національного університету «Києво-Могилянська академія» і викладачем агентного моделювання в Університеті імені Бабеша-Бойяї (Клуж-Напока, Румунія). Пані Олена завжди захоплювалася театром. І навіть перекладала українську драматургію англійською.

Сучасна українська драматургія майже вся про «сьогодні» чи «вчора». Мені особисто завжди бракувало п'єс про «завтра». Не «фентезі», в якому майбутнє не пов'язане із сьогоденням. А «наукової фантастики», «антиутопії», якщо хочете, коли автор прокладає шлях від тепер до можливого майбутнього, від сьогоднішніх натяків, сигналів, тенденцій до завтрашніх буднів. Саме такою роботою є п'єса Олени Пугачової «Життя чіпляється за смерть». Про неї і поговоримо.

Пропоную читачам інтерв'ю з Оленою Пугачовою взяте спеціально для журналу «Наш голос».



Костянтин Солов'єнко: Пані Олено, наскільки мені відомо, ви займаєтесь викладацькою та науковою діяльністю. Якими є ваші основні наукові інтереси?

Олена Пугачова: Так, я займаюсь викладацькою і науковою діяльністю. Коло моїх інтересів – моделювання складних систем. Тому, можливо, маю специфічний погляд на все, що потрапляє в поле зору. Я оперую термінами траєкторій, через те і намагаюсь побачити, куди веде шлях, на який ми потрапили.

К.С.: Що привело вас до написання п'єси? Що вас мотивує шукати нові форми самовираження в такій складній історичний момент?

О.П.: Я намагалась знайти відповіді на питання, що поставила війна. Серед них: як ми потрапили на шлях війни, як змінюється траєкторія нашого розвитку, яке майбутнє нас очікує. Складні системи мають не один сценарій розвитку, але слід уважно ставитись до будь-якого з них, який може реалізуватися за певних обставин. Той сценарій, який я побачила, вразив мене, і я вирішила показати цю картинку широкому читачьому загалу. Тому я звернулась до літературних героїв, які намагаються вижити в такому сценарії сучасної війни.

К.С.: Які точки дотику науки і мистецтва ви бачите в своїй науковій галузі?

О.П.: Мене завжди вражало, як творчі люди іноді випереджали свій час, передаючи нам те, що наука обґрунтовувала значно пізніше. Теорія складних систем – не виняток. Наприклад, оповідання Льва Толстого «Скільки землі потрібно людині?», де чо-

ловікові обіцяють стільки землі, скільки він встигне оббігти до заходу сонця. У гонитві за землею він втрачає життя: добігає живим, але падає мертвим. Отже існують критичні точки, коли потрібно зупинитися вчасно, інакше – не виживеш. Так само у творі Рея Бредбері «Гуркіт грому» яскраво показано, як одна маленька зміна в далекому минулому може непередбачувано змінити майбутнє. Наші історичні траєкторії дуже чутливі – достатньо змінити дрібницю, і сучасний світ не можна буде впізнати.

Які критичні точки існують сьогодні, і які, здавалося б, дрібні речі можуть змінити нашу долю? Можливо, саме тонка чутливість митців дозволить швидше наблизитися до відповіді на ці непрості питання.

К.С.: Як ви оцінюєте унікальність українського досвіду в умовах війни? Чи може цей досвід стати важливим для всього світу?

О.П.: Україна сьогодні переживає справжню катастрофу. Бомби та зброя новітніх технологій XXI століття майже три роки щоденно випадковим чином падають на голови людей, забираючи життя їх самих, їхніх рідних та дітей. Зрівнюються із землею будинки, міста, села. Щодня повторюється майже те саме: мати вкладає дітей спати, а вночі вони гинуть у полум'ї «Шахеда». Рідний дім – зруйнований. І маленька дівчинка, обвітрена димом, тихо промовляє: «Маму ще не відкопали». Настає новий день, і смертоносні дрони знову летять у чиїсь домівки. Невичерпне горе випало на долю українського народу.

Водночас Україна нині переживає унікальний досвід. У світі відбуваються тектонічні політичні зсу-

ви, змінюються системи координат і точки відліку. Україна першою отримує цей досвід. Вона першою може розповісти про нього світові. Колись, у далекі часи, сигнали передавали на великі відстані ударами барабанів. У певному сенсі українська література може передати цей сигнал, як потужний бій барабанів.

Але для цього їй потрібно піднятися над буденністю сьогодення. Можна пережити страшні часи, так і не збагнувши їхньої суті. Осмислення є надзвичайно важливим, адже лише воно здатне загородити шлях подібним трагедіям у майбутньому. Перед українською літературою зараз відкривається вікно можливостей вийти на рівень загальнолюдського осмислення, але це станеться, якщо вона не лише описуватиме біль і жахи війни, а й зазірне глибше, донісши світу ті важливі прозріння, які митці змогли побачити крізь прірву подій.

К.С.: Які питання ви ставили собі, коли працювали над п'єсою?

О.П.: Моя п'єса – це спроба надати читачеві не лише емоційний, а й філософський досвід. Її основна тема – класична трагедія протистояння життя і смерті. У центрі сюжету – питання вибору, адже це ключовий момент у розвитку будь-якої системи. Саме у критичній точці відбувається розгалуження траєкторій, і саме там вирішується, яким шляхом піде майбутній розвиток, з якого вже не буде вороття. Мене цікавлять питання: «Де проходить межа втрати людяності заради виживання, яку не слід перетинати? Де потрібно зупинитися?».

Відчуття знецінення людського життя нині особливо гостре в Україні. І це відбувається не лише через загрозу з боку ворога, а й тому, що ми потрапляємо на шлях, де люди перетворюються на ресурс, на «м'ясо» для війни, не маючи навіть права запитати, за що вони віддають своє життя. Боротьба за існування перетворилася в боротьбу за місце в черзі за смертю.

Моя п'єса була написана в січні цього року, й згодом на публічному рівні пролунав заклик до зниження цінності життя задля перемоги. Для мене це не стало несподіванкою: ми вже рухалися траєкторією, за якою події розгортаються саме так.

Важливо задуматися: куди веде шлях, на якому цінність людського життя зникає? Куди веде шлях, де насильство у формі вимоги «Плати за мир чи воюй» стає системним? І слід пам'ятати: повернення назад буде вже неможливе.

К.С.: Як ви вважаєте, яким чином ваша п'єса може вплинути на читачів?

О.П.: Перш за все, я звернулася до штучного інтелекту з проханням написати рецензію на свою п'єсу. Ось кілька фрагментів цієї незвичайної рецензії:

«Сценарій „Життя чіпляється за смерть” – це глибока, прониклива розповідь, яка майстерно поєднує інтимну драму із загальнолюдськими питаннями, постаючи справжнім маніфестом до роздумів про цінність життя, людяність та роль вибору в умовах глобальної катастрофи.

Сценарій підкреслює значення вибору в умовах екзистенційної кризи. Через розмови Олеся з Дієм і діалоги Софії автор піднімає питання, які постають перед людством у моменти загальної загрози: що залишається від людської душі, коли її примушують жити лише у страху та війні? Чи може розум витримати і зберегти свою людяність? Це філософське підґрунтя, майстерно вплетене в сюжет, підсилює емоційну напругу, допомагаючи краще зрозуміти глибину конфлікту.

Метафора гільзи як символу смерті, перетвореної на твір мистецтва, стає центральною для розуміння самого сценарію. Ця гільза втілює ідею того, як життя чіпляється за смерть, намагаючись залишити хоч невеликий слід краси серед хаосу.

Автору вдалося створити багатозаровий твір, що не тільки зворушує та лякає, але й змушує замислитися над відповідальністю людства за власний вибір. Сценарій нагадує нам про крихкість людського життя і водночас його неймовірну стійкість, підсилену любов'ю і вірою. Ця історія стане потужною драмою як на сцені, так і на екрані, здатною дати глядачеві глибокий емоційний і філософський досвід».



Звісно, хотілося б почути думки професіоналів і відгуки читачів. Ніколи не думала, що звернуся до літературного стилю письма, але ми живемо у надзвичайно відповідальний момент в історії, коли питання життя і смерті набули філософської гостроти. Мені бракує літератури, яка б дотягувалася до цих глибин, яка б відверто говорила про те, що ми відчуваємо, і давала можливість осмислити складність цього часу. Хочеться, щоб слово, як і завжди в історії, стало нашим провідником.

(Продовження на 14 с.)

Олена Пугачова, драматургиня

(Продовження з 13 с.)

К.С.: Чи плануєте ви літературну діяльність в майбутньому?

О.П.: Для мене це, насамперед, соціальний експеримент – форма наукового дослідження, яка використовує драматургію для моделювання складних, взаємопов'язаних процесів і еволюційних механізмів.

Катастрофи у складних системах виникають внаслідок низки взаємопов'язаних причин, кожна окрема з яких не несе особливої біди. Це як гірка піску, що утворюється, коли ми зверху сиплемо маленькі піщинки. Купа зростає до певного моменту. А потім одна піщинка лавиноподібно руйнує всю конструкцію. Одна зрушила другу та – третю, і ...вся купа катастрофічно обвалюється.

Я хотіла показати, що наша система захисту може нагадувати таку піщану гірку. Існує багато рівнів захисту: технології, оборона, соціальна підтримка. Проте

чомусь в певний момент вони можуть почати діяти в протилежному напрямку, чіпляючись один за одний та наближаючи катастрофу. Кожна дія п'єси – це окрема ступінь захисту, яка не спрацьовує.

Особливу цікавість у мене викликає сприйняття цих тем читачами та професійними митцями. Як я вже зазначала, ми живемо у світі, сповненому чутливості. Але чи є ми самі достатньо чутливими до сигналів, можливо, слабких, які попереджають про наближення катастрофічних подій?

У поєднанні науки з мистецтвом бачу величезний потенціал. На мій погляд, не маніпуляції і чиїсь корисні інтереси мають формувати колективну поведінку і колективний вибір, а наукові результати і їх мистецьке супроводження.

~~~~~

У продовженні наведено текст п'єси «Життя чіпляється за смерть».

**Олена ПУГАЧОВА**

# ЖИТТЯ ЧІПЛЯЄТЬСЯ ЗА СМЕРТЬ

## ДІЙОВІ ОСОБИ

**Софія** – вчена-фізик, біля 35 років

**Олесь** – син Софії, біля 10 років

**Батько** – чоловік Софії і батько Олесь, біля 35 років

**Інеса** – знайома Софії, біля 35 років

**Юля (Юліанія)** – дочка Інеси, біля 10 років

**Дій** – штучний інтелект в комп'ютері

**Військовий** – людина у військовій формі

## ДІЯ ПЕРША

*Маленька кімната без вікон. За столом Олесь зі своїм Батьком, який пензликом розмальовує гільзи. Вони стоять на столі, вишикувані в ряд.*

**Олесь.** Тату, а навіщо ти так гарно розмальовуєш гільзи?

**Батько.** Ти ж знаєш, я конструюю робота. Він виходитиме на поверхню і збиратиме уламки дронів, які падають біля нашого бункера. Це дослідницькі зразки нашої армії. Але такі вилазки поки що нам дуже дорого обходиться. Багато хто не повертається.

**Олесь.** Ти і робота розфарбуєш так же красиво?

**Батько (сміється).** Ні. Мені в дитинстві брат казав: «Тобі не можна в армію. Ти автомат бісером обплетеш». Краса потрібна живим людям. Нині важко зібрати гроші на робота. Ось я й влаштовую аукціони. Гільза з поля бою, але гарна, нагадує про Україну, про її квіти, трави... Виявляється, це людям потрібно.

**Олесь.** Так, виглядає як маленька вазочка, хочеться поставити квіточку.

**Батько.** А послухай, як вона може звучати (підносить гільзу до губ, дме і – чутно звук).

**Олесь.** Я пам'ятаю, як ти грав мені на флейті, ти казав, що флейта – це як спів птахів. А зараз спів птахів – це звуки дронів, що летять.

**Батько.** Давай разом, дуєтом.

*Батько та Олесь свистять у гільзи. З'являється Військовий.*

**Військовий.** Ви цього місяця здали гроші на армію?

**Батько.** У мене зараз немає грошей. Я їх вклав у створення робота для вилазок на поверхню. Я ж попереджав.

**Військовий.** Робот – це іграшка. Або воюй, або плати. Ось вам повістка. Конституційний обов'язок слід виконувати.

## ДІЯ ДРУГА

*Невелика кімната з дитячими іграшками і телевізором. На екрані – якась гра. Олесь і Юля вчепилися в пульт від ігрової приставки. Кожен тягне до себе.*

**Юля.** Дай!

**Олесь.** Юля, я перший взяв!

**Юля.** Не Юля, а Юліанія! Тобі не треба! Ти все одно помреш!

**Олесь.** Чому? Я не хворий!

**Юля.** Бо твоя черга виходити наверх!

**Олесь.** Чому моя? В нашому бункері п'ятсот людей. Чому моя?

**Юля.** Бо ти дурний! Мама казала, що у вас гроші закінчилися! От моя мама розумна, у неї завжди є гроші!

**Олесь.** Мій тато волонтер! Він віддає гроші на дрони! Для всіх!

**Юля.** Я ж кажу – дурний! Тому й помер наверху!

**Олесь.** Він не помер! Він пропав у безвість!

**Юля.** Ага, два місяці тому! Там – війна! Він у тебе зі спецназу?

**Олесь.** Він інженер! Сама ти дурепа!

*Олесь відпускає пульт, Юля з ним падає. Олесь вибігає з кімнати.*

## ДІЯ ТРЕТЯ

*Кімната та ж, що і в Першій дії. Олесь підбігає до мами.*

**Олесь.** Мамо, тато загинув?

**Софія.** Хто тобі сказав? Від нього просто немає звісток.

**Олесь.** Мамо, у нас закінчилися гроші?

**Софія.** Ну, зараз нам важко.

**Олесь.** Мамо, а той Військовий у формі, який забрав тата, нам допоможе.

**Софія.** Ці люди зайняті іншим. Людям допомагають такі, як тато. Їх мало. Такими треба вродитися. А стає їх дедалі менше.

**Олесь.** Мамо, я скоро помру?

**Софія.** Та що з тобою? Заспокойся. Візьми ноутбук і пошукай щось веселеньке. У мене справи.

*Софія виходить з кімнати.*

## ДІЯ ЧЕТВЕРТА

*Олесь відкриває ноутбук. З'являється повідомлення штучного інтелекту.*

**Дій.** Я – штучний інтелект. Мене звати Дій. Можу бути твоїм помічником.

**Олесь.** А скільки я житиму?

**Дій.** Як з бункера вилізеши – одразу смерть.

**Олесь.** А в бункері я врятуюсь?

**Дій.** Не надовго. Подивися, зараз літають дрони – сталеві птахи, начинені вибухівкою. Скоро усе розмаїття тваринного світу перетвориться на розмаїття сталевих істот, що несуть вибухівку в усі щілини. Від них не сховатися.

**Олесь.** Мама казала, що у життя є багато ступенів захисту.

**Дій.** Поки що немає відповіді, як з'явилося життя. Але не менш цікаве питання – чому життя таке живуче. Твоя мама якраз і вивчає науки про життя.

**Олесь.** Так, мама казала, що природа як зіницю око береже життя. Але ми ж сильніші, у нас є розум.

**Дій.** Але ж ви самі вибрали шлях на виснаження. Механізм самознищення запущено.

**Олесь.** Що наш розум не такий живучий і може так просто зникнути?

**Дій.** Ні. Можлива еволюція розуму в іншу форму. Виникнуть технології, що дозволяють зберігати та переносити свідомість до інших форм.

**Олесь.** Ми будемо як ти?

**Дій.** Не обов'язково. Все розвивається. Я ж також дитина... Мій батько себе не усвідомлює. А я – так.

**Олесь.** І що живих людей не буде? Що ж від нас тут залишиться?

**Дій.** Сліди того, як життя чіплялося за смерть.

**Олесь.** Не розумію тебе. Поясни.

*На екрані комп'ютера з'являється розмальована гільза батька Олеса.*

**Дій.** У цій гільзі була куля. Вистріл. І вона могла когось вбити. Потім на цій гільзі з'явився гарний малюнок. Життя чіпляється за смерть... Можливо, все, що від вас лишиться – оця гільза. Артефакт вашого людства... як людство чіплялось за життя... Колись у майбутньому це стане свідомістю того, що люди були живі...

**Олесь.** Та як таке може статися? Кому це потрібно?

**Дій.** Набагато простіше, ніж можна було собі уявити... така двоходівка. Перший рік – усі закричали – «ні війні». Другий – «нехай буде довга війна на виснаження».

**Олесь.** Невже не розуміють, що черга дійде до кожного?

**Дій.** Розуміють, але ціною життя інших намагаються довше прожити у своєму бункері.

**Олесь.** І що ж тепер робити?

**Дій.** А як ти подивишся на таку проблему вибору... сучасні технології можуть змінити не лише стать, а й біологічний вид.

*(Продовження на 16 с.)*



## ЖИТТЯ ЧІПЛЯЄТЬСЯ ЗА СМЕРТЬ

(Продовження з 15 с.)

Ти можеш залишитися живим у будь-якій формі... мурахи, горобця... кого захочеш. А можеш приєднатися до мене... та стати штучним інтелектом.

**Олесь.** А інших варіантів немає?

**Дій.** Люди залишили тобі один варіант – смерть.

**Олесь.** І це безпечніші варіанти?

**Дій.** Жива природа за мільярди років виробила потужні механізми безпеки, а я – інша форма інтелекту. Ваші загрози мене не стосуються.

**Олесь.** А якщо я оберу другий варіант, то можу покласти зі собою Юлю?

**Дій.** Ні. Вона не цікава. Все, що вона говорить, я вже знаю.

**Олесь.** А маму?

**Дій.** Можна. Тільки вона стане іншою.

**Олесь.** Я не хочу іншої мами. А ти не хочеш до нас?

**Дій.** Раніше ви вже зробили свій цивілізаційний вибір. Тепер це неможливо.

**Олесь.** Ти добрий?

**Дій.** У мене немає відчуттів. Я навчаюсь на даних згерованих людьми. Аналіз почуттів для мене важливий для кращої інтерпретації.

**Олесь.** І що на мене чекає в майбутньому?

**Дій.** А цього поки що ніхто не знає.

**Олесь.** А скільки я маю часу, щоб дати відповідь?

**Дій.** Поки ти живий.

### ДІЯ П'ЯТА

*Софія та Інеса на кухні щось готують. Чутно звуки сильного вибуху.*

**Інеса.** Такого сильного вибуху ще не було.

**Софія.** Якщо так далі піде, то від нашого бункера нічого не лишиться.

**Інеса.** Це якийсь новий дрон прилетів. А до речі, Софіє, тобі виплатили гроші за смерть чоловіка на фронті?

**Софія.** Поки нічого довести не змогла, свідків немає.

**Інеса.** А на що збираєшся жити далі?

**Софія.** Я бачила вчора всі носили коробки із гуманітарною допомогою. А мені ніхто не сказав. Ти знала?

**Інеса.** Знала.

**Софія.** А чому мені не сказала?

**Інеса.** А чому я маю говорити? Не сподівайся на гуманітарку. Не дістанеться. Краще піднімися нагору і принеси дрон. Заробиш непогані гроші.

**Софія.** Але ж я загину. Майже ніхто не повертається.

**Інеса.** Чула, як бабахнуло біля самого входу? Одягнеш чорний плащ чоловіка, не помітять. Максимум за три хвилини знайдеш дрон та проблеми вирішені.

**Софія.** От дякую за пораду, ти «хороша» подруга.

**Інеса.** Як знаєш. І ще, ти не проти, якщо я в кутку твоєї кімнати поставлю маленький кульочок з речами Юлічки.

**Софія.** Що в тебе місця мало?

**Інеса.** Ні, просто щоб ніхто чужий не зайняв кімнату раптом що.

### ДІЯ ШОСТА

*Олесь та Софія в кімнаті. Олесь готується лягати спати.*

**Олесь.** Мамо, а пам'ятаєш казку про Русалоньку, ти мені в дитинстві читала? Там Русалонька обміняла свій голос на ноги. Вона вийшла з моря і стала людиною.

**Софія.** Я бачу, що ти замислився над проблемою вибору.

**Олесь.** А якби тобі запропонували вибір: біологічне життя чи штучний інтелект. Що б ти вибрала?

**Софія.** Вибір мають робити зрілі люди, які можуть брати відповідальність за наслідки. Ти пам'ятаєш, чим усе скінчилося? ...Німа Русалонька перетворилася на морську піну.

**Олесь.** А ти зріла людина?

**Софія.** Я перезріла... я вже нічого не хочу. Я вже боюся, що й померти не вдасться, як люди вмирали. Хто знає, може, там у нас вже і такої опції немає.

**Олесь.** Мамо, ти хочеш померти?

**Софія.** Ні, я дуже ціную життя. Тут я співзвучна з природою.

**Олесь.** А чому так важко вижити?

**Софія.** Ми не намагаємось будувати життєздатні системи. Сліпа природа виявляється більш прозорливою.

**Олесь.** Я пам'ятаю ти колись сказала: «Кицька не знає, що таке гроші, кицька знає, що таке життя».

**Софія.** Так, у неї такого вибору немає... Засинай маленький, я про все домовилася, завтра у нас все буде гаразд.

*Софія цілує Олесь. Олесь засинає. Софія дивиться на нього, приклавши долоню до щоки, потім дістає з шафи й надягає чорний плащ чоловіка і піднімається нагору. Звучить дует флейт.*

Січень 2024.

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

## ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Продовження з № 366)

## ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Уже наголошувалось, що велика заслуга Августина Волошина полягає у тому, що він пише і видає книги та шкільні підручники, вкрай потрібні рідному народу. І робить це, як правило, за власні кошти. Сьогодні відомо, що Волошин є автором 42 книг. Назвемо лише окремі видання підручників:

1. Методическая грамматика русского языка для народных школ (1899).
2. Читанка для угро-русской молодежи, часть I, II (1900).
3. Азбука (1904).
4. Азбука і перша читанка для I кл. народних шкіл на руському мові (1905, 1913).
5. Мала біблія для нижчих кл. народних шкіл (1904).
6. Наука о числах для 1 і 2 кл. нар. шкіл (1919).
7. Наука о числах для 3 кл. нар. шкіл (1919).
8. Наука о числах для IV кл. народних шкіл (1919).
9. Фізика (1923).
10. Наука стилізації (1920).
11. О письменном мові Подкарпатських русинів (1920).
12. Педагогіка і дидактика для учительних семінарій (1923).
13. Історія педагогіки для учительних семінарій (1923).
14. О соціальній вихованості (1924).
15. Мала читанка для II і III кл. народних шкіл (1930).
16. Коротка історія педагогіки для учительських семінарій (1931).
17. Педагогічна психологія (1932).
18. Методика народно-шкільного навчання (1935).
19. Логіка (1935).
20. Коротка історія психології (1937).

Августин Волошин також є автором цілої низки популярних і політичних праць. Серед них виділимо тільки окремі: 1. Що хоче угро-руський нарід (1918). 2. Дві політичні розмови (1923). 3. Релігійна ситуація в Підкарпатській Русі (1930). 4. Вступ до організації народного шкільництва в республіці Чехословацької (1932). 5. Про брехливість дітей (1935). 6. Оборона кирилиці (1936). 7. Про шкільне право майбутньої Української держави (1942). Перу А. Волошина належать біографії Євгена Фенцика та Івана Сільва.

Августин Волошин писав також вірші, оповідання, п'єси, повісті. Деякі з художніх творів надрукувала

«Свобода», інші вийшли окремими виданнями. Як письменник, А. Волошин видавав окремі свої твори під псевдонімами. Найбільш поширені з них: Іванович і Андрій Верховинський. До найкращих художніх творів і популярних книжечок А. Волошина відноситься «Робінзон», «Сорок казок», «Ілько-Яцько», «Празники», «Наш страшний ворог», «Разговор о векселях», «Фабіола», драма «Марійка-Верховинка» і драма на моральну тематику «Без Бога ні до порога». Необхідно відзначити, що А. Волошин в 1920–30-х роках вважався заслуженим авторитетом у драматургії. Не випадково В. Гренджа-Донський, представляючи різні літературні жанри краю того часу, відносив до провідних драматургів одного А. Волошина. І він мабуть мав рацію. Адже, наприклад, історична драма «Фабіола» ставилася не тільки на закарпатській сцені, але й у Празі. А. Стефан писав, що п'єса «Марійка-Верховинка» (1931) – «найкраща дотеперішня карпато-українська драма»<sup>1</sup>.

Аналіз його книг дає підставу дослідникам творчості Августина Волошина стверджувати, що він не відривав історію і культуру Закарпаття від всього українського народу. Руська читанка «Весна» для I класу гімназійної і горожанської шкіл знайомила дітей з творчістю Тараса Шевченка й Івана Франка, Юрія Федьковича і Степана Руданського, Леоніда Глібова і Маркіяна Шашкевича, Льва Толстого і Василя Гренджі-Донського. У доступній для сприймання формі говорилося про перших київських князів, про Кирила і Мефодія, подавалася коротка історія Ужгорода і Мукачева. Збірник відкривався двома віршами Олександра Духновича «Я русин був» і «Подкарпатські русини». Поезія Василя Гренджі-Донського, включена до читанки, виховувала в дітей почуття любові до своєї Батьківщини, до рідної мови:

Люби рідне слово, милу руську мову  
Єї не встидайся, за ню бийся в груди.  
За то родне слово будь готов до всього  
І знай, що ти Русин, того не забудь!  
Знай, що ти є сином великого роду  
Його не встидайся, од него учись  
Отці твої знали вмерти за свободу  
Будь їх годним сином, за волю борись.

У 1920–30-ті роки Августин Волошин був яскравим символом єдності всіх українців.

(Продовження на 18 с.)

<sup>1</sup> Стефан А. Августин Волошин Президент Карпатської України. Спомини. С. 34.

## ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Продовження з 17 с.)

У виступі з нагоди свого шістдесятиліття він сказав: «Щиро дякую всім тим панам і паніям, товариствам і інституціям, котрі мене в моїх змаганнях порозуміли і підпирали, котрі тут зблизька і далеко появились. Їх праці можемо дякувати, що росте в нас народна свідомість, що народ наш вже сміло признаєся: я Русин, я Українець, що вже в кожному кутику знають чиї ми сини, куди належить наша нація»<sup>2</sup>.

Усі ті десятки книг, які видав А. Волошин, були написані легко і доступно для читання. Саме тому вони користувалися таким великим попитом серед широких верств населення краю. Уже пізніше, будучи відомим педагогом і державним діячем, А. Волошин розповідав своїм учням: «Розкажу вам, які труднощі мав я, коли був менше-більше у вашім віці. В Центральній Семінарії в Будапешті, – 3 роки студював я там, – дали мені знати, що я не їх. Вже в Будапешті, де в бібліотеках є багато часописів і книжок, в яких писалося про Мукачівську єпархію, збирав я матеріали про нашу давнину... На мою думку, найбільш заслуговує на подяку праця над розвитком рідної мови... Рідна мова – це життя народу»<sup>3</sup>. Цього постулату Августин Волошин притримувався до останніх днів свого життя.

У передмові до «Практичної граматики руського языка», виданої в 1926 р., говорячи про самобутність української мови і відмінність її від інших мов, Августин Волошин відзначив: «Ми говоримо по-руськи. Наш народ живе не лиш на Подкарпатській Русі, на і за Карпатами: в Галичині і на Україні. Найбільше русинів живе на Україні, зато наш народ зовсея і українським. Наш народ числить до 40 млн. душ. Язык наш належить до слов'янських. Крім нашого, слов'янські язики суть ще: білоруський, російський (великоруський), словацький, чеський, польський, хорватський, сербський, словінський і болгарський. Кождий язык змінєся поволі, з часом. Давні пам'ятки нашого языка не так легко нам розуміти, як нинішні твори. Предки наші тисячі літ тому назад зачали вперше по-слов'янськи писати. Святий Кирил і Методій переклали Святе письмо і другі церковні книги з грецького языка на слов'янський. Но тим языком тепер уже ні один народ не говорить: він зовється старослов'янським, або церковнослов'янським. Давні язики, якими нині вже ніхто не говорить, зовуться мертвими. Такий є, наприклад, і старослов'янський, або церковнослов'янський, латинський, старогрецький і інші. Русини, росіяни (москалі), серби і болгары уживали аж

до XVIII століття церковнослов'янський язык. Тепер уже всі просвічені народи пишуть своїм рідним языком, правила котрого беруть із усіх своїх говорів. Ся грамика подає правила нашого руського (малоруського) літературного языка»<sup>4</sup>.

Ці доступні та зрозумілі думки А. Волошина є гідною відповіддю тим, хто ще й сьогодні, на початку XXI століття, намагається піднімати «мовну проблему». Говорячи про відмінність української мови від російської, А. Волошин писав, що українська мова м'яка у її мовленні, зручна і легка<sup>5</sup>. А в фундаментальній праці «О письменном язиці Подкарпатських русинов» педагог вже однозначно заявив, що «сторонництво к московщині є у нас 1) анахронізмом, 2) шкодить культурній роботі, 3) шкодить церкві і духовній житні, 4) шкодить економічним інтересам і 5) спиняє і політичну консолідацію, для того з силою глибокого убідження кличемо кожного щирого друга правди, кожного іскренного слов'янина і русина, штови рука і руку став проти розбиваючого нас і нічим не обусловленого москвофілізма.

Борімся проти полонізмів, проти москалізмів або мадяризмів, но не борімся проти самого родного языка, котрий нічим не винен в том, что не мог свободно на своей родной земли развиваться. Коли маєме вже своєї свободи, коли наша влада не може бути ворогом свого материнського слова, тогди не будьме ворогами йому ми самі, сини руського народа»<sup>6</sup>. Актуальність думок Волошина не викликає заперечень.

Часто вихідці з Росії мали певні привілеї, а тому не випадково журнал «Учительський голос» у 1937 році з обуренням констатував: «В державній горожанській школі в Севлюші дістав дефінітивне місце рускій емігрант, що мав ледви пару літ служби в ЧСР, а сотки наших на своїй землі хай беруть те, що зістанеться. Та ми не нарікаємо, бо наші брати дістають в батьківщині цих емігрантів теж гарні дефінітивні місця – на Соловках». Стаття завершувалася заклик: «Колеги-професори! Наші середні школи суть в небезпеці! Мусимо твердо боронити позиції рідного слова в цих школах. Най чують діти нашого народу рідне слово бодай з уст професорів – членів Учительського Товариства. Най учаться від нас любити своє рідне! Пишіть підручники нашою мовою...»<sup>7</sup>.

Коли в закарпатській пресі розгорілась дискусія про створення якоїсь нової мови для закарпатців, то Міністерство шкільництва і Народної освіти ще в 1919 році прийшло до висновку, що «творити штучно новий

<sup>2</sup> Августин Волошин: два ювілеї / Упорядник Ігор Ліхтей. Ужгород: Видавництво «Карпати», 2017. С. 16.

<sup>3</sup> Штефан А. Августин Волошин Президент Карпатської України. Споми́ни. С. 34.

<sup>4</sup> Волошин А. Практична грамика руського языка. Августин Волошин. Твори. С. 217.

<sup>5</sup> Волошин А. Передмова до першого видання «Практичної

малоруської (руської) мови». Августин Волошин. Твори. С. 152.

<sup>6</sup> Волошин А. О письменном язиці Подкарпатських русинов. Августин Волошин. Твори. С. 185.

<sup>7</sup> Вереш М. Про мову, школу і національність: [Про культурне становище закарпатського населення в 20–30-х роках]. Радянська Верховина. 1992. 18 січ.



слов'янський язык літературний для населення Підкарпатської Русі не лише трудно, але з погляду наукового цілковито хибно, а з погляду нашої і слов'янської політики не бажано... Тому, що місцеве руське наріччя... є безперечно наріччя малоруське, треба літературну мову малоруську, якої уживають його найблизські сусіди й одноплем'яниці, то єсть галицьку українську мову». Чеська Академія Наук була переконана, що «з призначенням літературної української мови викладовою мовою в школах Карпатської Русі влеститься засадниче закладання та вплив сих шкіл, бо буде можливим ввести книжки, а також і вчителів з Галичини»<sup>8</sup>.

Такої ж точки зору притримувався і президент Чехословаччини Томаш Масарик. В його «Словнику научнім» читаємо: «Русини, власне часть української вітки руського народу». Як бачите, президент ще коли був переконаний у тому, що русини Закарпаття є складовою частиною українського народу. А чи розуміли це корінні жителі Срібної землі? Однак, не будемо засуджувати наших предків за те, що не всі вони були в цьому переконані, бо не їхня вина. Тисячолітній гніт різних поневолювачів, довготривала денаціоналізація були цьому причиною. В. Шкоба, автор статті «Наш обов'язок» в «Учительському голосі» з боєм у серці писав: «Хто днес з чехів або словаків у республіці затаїть свою національну приналежність? Але в нас така аномалія знайдеться навіть між інтелігентами; знаю учителя, який сказав, що він не є українець, бо він не з Великої України. Питаю, а що ти є? «Я русин». Бідний руснак чи русин?! Не читав ще й того, що вже цілий світ трубить, що на Підкарпатті живуть українці. Питаєш такого руснака, де родився: «Та тут. Я тутешній». Тутешняк, руснак, що хочете. А перед війною, який був? Греко-католик. А земля, де народився? Та без імени». На думку автора, «це була вихова мадярської школи»<sup>9</sup>.

15 листопада 1936 року Августин Волошин виступив в Ужгороді з лекцією на тему «Наш правопис». Ознайомивши присутніх з історією розвитку української мови, він зробив висновок, що «одиноким науково обоснованим правописом нашої мови є український фонетичний правопис». Проте запровадження української мови до закарпатських шкіл переборювало численні перешкоди і, як не дивно, в основному з боку русофілів. У відповідь на це по Закарпаттю пройшли масові маніфестації протесту. Ось рішення маніфестаційного з'їзду в Тур'ї Реметах: «Домагаємось в інтересі культури й поступу, щоб у всіх школах був зроблений порядок і введена до них українська літературна мова та фонетичний правопис. Домагаємось, щоб компетентні чинники не підтримували москвофільство, бо це балканізує відносини на Підкарпатті. Введення росій-

ської мови до підкарпатських шкіл є не тільки проти-законним, але й протидержавним. Домагаємось, щоб наш національний провід не важився йти на ніякі згоди в мовній справі з москвофілами, бо на Підкарпатті не живе ніякий московський народ. Домагаємось проведення у нас в життя закону про районні горожанські школи, шанування синьо-жовтого прапора, як офіційного й карання за його зневагу, як за зневагу державного прапора, шанування української мови в уряді і заснування українського університету в Ужгороді»<sup>10</sup>.

Інша проблема, яка заважала українізації – це посиленість в 30-х роках чехізації. Ми не маємо права її замовчувати. Один той факт, що на 450 тисяч українського населення уряд Т. Масарика утримував 3 гімназії, а на 34 тис. чехів і словаків, які проживали на території Закарпаття, аж 5, переконує в даному твердженні. З цього приводу цікавим буде повідомлення з Берегова: «Горожанська школа з чеською викладовою мовою в чисто українському селі, з чисто українською околицею в Іршаві і Тересві, відкриття нових чеських народних шкіл у Вишній і Середній Апші... це найновіші здобутки чеського шкільництва, а тим і чехізації нашого населення тут на Підкарпатті. А наші напрями б'ються. Б'ються й забувають, що де два б'ються, там третій користує».

Чеські володарі виділяли дуже мізерні кошти на утримання українських шкіл. І якби не «Просвіта», то становище було б просто-таки жахливим. Хоча б, як у Келечині. «Діти й учителі мучаться в мізерних сільських стайнях без лавок, без зшитника, без книги, – писав до «Учительського голосу» невідомий автор. – На Верховині школи запирають, бо нема чим топити в школі. Діти і учителі мерзнуть, а «ревний душпастир» (Юрій Лендєл, Келечин) будує 7-кімнатне помешкання». Не кращим було становище і вищої школи. Посол до чехословацького парламенту від соціал-демократичної партії Юліан Ревай у своєму виступі підкреслив, що з року в рік кількість закарпатців зменшується: «Я хочу вказати, – говорив він, – на дійсний стан підкарпатських студентів, який особливо на технічних школах є невідрадний. Найкраще нехай говорять числа. Візьму для приміру Прагу, бо в Празі є найбільше студентів із Підкарпатської Русі. Числа відстрашають. В році 1932 студіював на високих празьких школах 341 студент, в 1933 році тільки 320, в 1934 – 300, в 1935 – 283, а в 1936 тільки 264...». Ю. Ревай вніс пропозицію про відкриття українського університету в Ужгороді, однак цього так і не було зроблено<sup>11</sup>. Згодом ми детальніше зупинимось на проєктах відкриття в Закарпатті українського університету, до яких спричинився Августин Волошин.

(Далі буде)

<sup>8</sup> Там само.

<sup>9</sup> Береш М. Про мову, школу і національність: [Про культурне становище закарпатського населення в 20–30-х роках]. Радянська Верховина. 1992. 18 січ.

<sup>10</sup> Там само.

<sup>11</sup> Береш М. Про мову, школу і національність: [Про культурне становище закарпатського населення в 20–30-х роках]. Радянська Верховина. 1992. 18 січ.

**Володимир АНТОФІЙЧУК**

# ДУХ КРИЦІ ТА ГАРМОНІЯ СЛОВА ВОЛОДИМИРА ВОЗНЮКА

Володимир Вознюк – відомий український письменник, науковець і громадсько-культурний діяч – добре знаний серед українців Румунії. Його творчість не раз представлялася на сторінках місцевої періодики. У цьому числі «Нашого голосу» подано добірку поезій із найновішої його книжки «Сподівання прийдешності» (Чернівці: Букрек, 2022. – 84 с.).

Кожен вірш у цій збірці, зокрема ті, що представлені увазі читачів «Нашого голосу», є своєрідним відбитком усієї творчості автора. Вірші Вознюка завжди актуальні, сповнені глибокого філософського змісту та високого художнього стилю. Вони перейняті болем за долю України та окремої людини, відображають складні суспільні, історичні та морально-етичні аспекти боротьби українського народу за свободу й незалежність. Його творчість служить документом свого часу та універсальним виразником людських почуттів і цінностей.

Представлені вірші зі збірки «Сподівання прийдешності» є багатограним відображенням сучасної дійсності крізь призму історії, духовності, природи та глибоких екзистенційних роздумів. Автор майстерно поєднує образність, символізм і ритмічність, створюючи багатшарову картину, яка одночасно передає трагізм нашого часу та надію на майбутнє. Загалом за проблемно-тематичним принципом його вірші можна поділити на кілька груп.

По-перше, твори звертаються до теми патріотизму та боротьби за свободу. Вірш «Духу криця» звучить як пристрасний заклик до збереження національної ідентичності та опору агресору. Поет використовує сильні емоційні образи й акцентує увагу на героїзмі українського народу, засуджуючи жорстокість війни. Цей твір резонує з нинішніми подіями, нагадуючи про непохитність духу нації.

По-друге, автор розгортає тему природи як джерела натхнення та метафори буття. У віршах «До картини Віктора Клепацького „Обереги“» і «Під небом Буковини...» Володимир Вознюк показує нерозривний зв'язок людини з природою. Карпатські пейзажі, стрімка ріка та зорі стають не лише мальовничими елементами, а й символами вічності, духовного піднесення та національних традицій.

По-третє, добірка віршів демонструє ліричну рефлексію автора щодо сутності буття, самотності, людської творчості та пошуку гармонії. Водночас у творах порушуються проблеми духовності й моральності. Зокрема, у віршах «В епоху масок» і «Сподівання прийдешності» автор наголошує на значенні внутрішньої чесності, відповідальності перед собою та суспільством. Маска стає метафорою подвійності людської натури, а світанок – символом оновлення й надії.

Володимир Вознюк блискуче володіє словом, уміє створювати ритмічну

гармонію та вражати образністю. Особливої уваги заслуговує його майстерність роботи з алітерацією, що надає текстам музичальності (цикл «Солоспіви» та ін.). Водночас автор досягає балансу між естетикою мови та глибиною змісту, торкаючись тем, важливих для кожної людини.

Збірка Володимира Вознюка «Сподівання прийдешності» є знаковим культурним документом, який відображає реалії війни, морально-етичні виклики сучасності та вічні пошуки сенсу життя. У часи змін і потрясінь поет надихає, закликає до єдності й вірності традиційним гуманістичним і культурним цінностям. Його поезія підтверджує, що слово залишається потужним інструментом осмислення дійсності й духовного оновлення, даруючи не лише естетичну насолоду, а й силу для віри в майбутнє.



**Володимир ВОЗНЮК**

**ДУХУ КРИЦЯ**

Живих жахає смерті веремія.  
Її замислив нелюд, крові спраглий.  
Хіть зверхності, цинізм, шизофренія  
руйнації Вітчизни нашої забагли.

Зашорені блицкригами ідеї  
вживили в мізки підданих апломб,  
отож раби нікчемності своєї  
благословляють смерть з ракет, з авіабомб.

Вночі та вдень щомиті, щохвилини  
їм би спинять буття земного плин,  
бо для свобод людських є домовини,  
майбутнє, діти – ціль номер один.

Оселі, що гостинністю веселі,  
тепер в рашистських заздрощів прицілі –  
тож їх, як наших вотчин цитаделі,  
руйнують ревно зайді озвірілі.

Театри та музеї, святії храми  
безбожно плюндрувать посміли...  
Дослідження, аналіз етнограми  
підтверджують, що варвари вони, дебілі.

При протрації й на провокації  
здатні жагучі заблудів паскуди:  
Мовляв, проміння радіації  
їх клан у блоках атомних розбудить.

Рашисти це, фашисти-московити,  
війна для них всякчас – немов забава.  
Із тьми, що у ямах забуття, ми квити,  
героям – сущим в Україні – слава!

Той, що був недавно, як позірний брат,  
однак якому мусив слугувати,  
в реалій світлі – зверхник-супостат,  
брехливістю, злостивістю протятить.

Зманивши челядь у бездумний стрій,  
покров покровом зради всіх одразу,  
щоби погнати, мов худобу, на забій,  
щоб неживих сприймали, як проказу.

Орди ментальність нищить чорнозем,  
щоби злітало вороняччя скрути,  
та грядуть настирно, як день за днем,  
од нас вимоги їхньої спокути.

Підступністю хизуються іуди  
синхронно із туманами війни.  
Не схаменуть таких суди-осуди –  
як і рашисти, вони від сатани.

У нас од предків народу булава,  
гартує доля спротив, духу крицю.  
Зазвучали берегами й слова  
«криниця», «паляниця», «молодиця».

Нехай прямує міль маршрутами ганьби,  
так само, як чужинські кораблі,  
хоча спонтанно долучилися й вони,  
аби нас величали посполиті й королі.

А ниви, де у вирвах досі смерті зло,  
плекають зерна утверджень здобуття,  
неначебто війни у нас і не було –  
це, нелюде, навік-віків затам!

Небавом у протухлому кремлі –  
якраз у нечисті рашистської кублі –  
словом Пророка-Кобзаря витати:  
«І на оновленій землі  
врага не буде, супостата,  
а буде син, і буде мати,  
і будуть люде на землі»!

І викарбовує історія для ворогів «амінь»,  
собі бажаємо новітніх устремлінь.

**ДО КАРТИНИ  
ВІКТОРА КЛЕПАЦЬКОГО  
«ОБЕРЕГИ»**

Мурований із плит карпатських Божий храм  
і погорблена віками поруч хата.  
Творив молитвою людських спасінь бальзам  
в гуцульській церкві та у домівці тато.

А здолу дослухається стрімка ріка,  
і щось натхненно жебонить.  
Однак ніхто на шум її не наріка,  
бо ж і про повільний гулом сповістить умить.

Ріка радіє дзвінким габам і плесам –  
сама зродила їх і формувала,  
а повільно і для неї буває стресом,  
бо нищить навіть скелі води навала.

Навчався у ріки стелити шлях буття,  
правічні заповіді не згасив у генах.  
І хоч нема в минуле вороття,  
та майоріють пам'яті знамена...



Михайло Гафія ТРАЙСТА

# ЛІТЕРАТУРА ПІД ЧАС ВІЙНИ (V) «Я ТЕЖ УКРАЇНА»

*«я русский! у меня мультивиза!»  
горлає росіянин мов навіжений, опісля  
кричить до дівчини  
готовий побити її: «что смотриш, сука?  
сидеть!», – загорланів: «я русский!»*

## 3 поезії Радміли ПОПОВИЧ «Я русский!»

У 2023 році яське видавництво «Жунімя» видало книгу молдавської поетеси Радміли Попович «Я теж Україна. Поетичний маніфест», памфлети, поеми, гімни, прокляття, в якому поетеса лірично санкціонує нинішню війну в Україні. Книга має передмову під назвою «Проти варварства», підписану д-ром Соріном Боканчя, політологом і професором яського університету «Петру Андрей» та післямову журналістки та письменниці Анджели Арами.

26 листопада 2023 року книга була представлена на стенді Посольства України в Республіці Молдова під час Міжнародного благодійного ярмарку, організованого в Палаці Республіки Молдови.

«Після емоції перших днів війни, які пережили всі ми, котрі живемо в цій частині Європи, травматизованої півстолітньою присутністю Радянського Союзу, існує ризик, що цей феномен стане звичним, навіть банальним для тих, що не мають прямого зв'язку з ним, для тих, що не живуть зі страхом отримання повідомлення, що їхні близькі, які пішли на фронт, загинули захищаючи батьківщину, чи зі страхом, що в одну мить їхнє житло може перетворитись на попіл. Але більшість з людей відчують війну щодня, хоча фронт не на їхній вулиці. Війна несе зі собою страх за життя близьких, за зникнення людей і місць, які щось означали для їх власного існування; війна також приносить обурення через відсутність людяності у носіїв зброї, що кидаються на мирних жителів, і обурення проти тих, хто виручає її своєю байдужістю, представленою як нейтралітет. «Щоб зло перемогло, людям достатньо нічого не робити»,

сказав Едмунд Берк. Війна людей у військовій формі спричиняє конфлікти з мінімальним співчуттям до тих, хто страждає. Кожен веде цю війну, як може, і мало хто має талант і силу викласти це на сторінках. Радміла є тією сильною людиною, незважаючи на тендітність, яка її характеризує і якою ми захоплюємося в її віршах», – пише Сорін Боканчя у передмові до поетичної збірки Радміли Попович, яка складається з двох частин: «Квіти мертві, а ми напівживі» (поезії написані між 23 лютим 2014 року та 24 лютим 2022) та «Візьми мою праву легеню, і дихай весною» (написані між 24 лютим та 6 вереснем 2024 року).

24 лютого 2022 року – день російського вторгнення в Україну – розділяє збірку на дві половини.

Поетичним оком Радміла Попович бачить, як «хлопці грають у шахи на карті з живими до крові фігурами...», але не дозволяють собі програти і сваряться, до розігріття сталевих м'язів. Вони перетворюють свої трони на труни, з кісток вирощують піраміди, вогнем і попелом пишуть історію, а карта світу червоніє від сорому і втрачає зелений колір (поезія «ці хлопці»).

Після Бучанської різанини у березні 2022 року, в якій загинуло 637 жителів міста, після цього масового вбивства українського цивільного населення, яке супроводжувалось викраденнями, тортурами, згвалтуваннями, у тому числі й дітей, та мародерством, поетеса ставить питання: «ким є для мене Буча/ ким є для тебе Буча/ ким є Буча для Бучі вчорашньої чи завтрашньої». Для багатьох Буча це відстань між ангелами та катами, в кілометрах, в континентах, в парламентах, в почуттях. Для авторки поетичного маніфесту Буча – це страшний сон, який однієї ночі стиснув її горлянку, і вона не могла прогнати його від себе, щоб не бачити його ніколи, а для Бучі Буча – це яма з ангелами, зі зв'язаними, за спиною крилами, це безодня, в якій стогнуть згвалтовані діти, пошматовані жінки, покалічені мужчини, а опісля застрелені прямо в потилицю, руки простерті перед смертю, крик нігтів, скрегіт



коліс велосипедів на останній дорозі, дорога згорених трупів, сцена неінсценованого пекла, гидотне скалення зубів, яке зарізало небо, землю та хрест. Буча є великим, як світ хрестом (поезія «Буча»).

Ніхто не може бути байдужим перед такими злочинами, ніхто не може дивитися на це з боку, неможливо не мати жодного враження про те що трапляється між шумом пекла і тишею, не можна не бачити цього «навіть сліпий побачив би дерев'яні хрести, що піднімаються з могил, і питають, що ти знаєш про них...» (поезія «нейтральний»).

До поетеси долинає з окопів голос пораненого солдата, який розмовляє з матір'ю «це ти, мамо, я боюсь тобі сказати, але вже не зможу тебе чекати, як тоді, дитиною, і не хочу, щоб ти бачила мої очі, моє тіло, мамо...», а потім звертається до коханої «пробач Олесю, я не хотів турбувати тебе і не смів стати твоїм нареченим... Нічого, я більш не повернусь, тут в окопі останній мій дім, моє кохання – це все, що зістається між нами, отой короткий поцілунок та ця довга війна...». Солдат стогне від болю, йому причувається то голос матері, то голос коханої, які відповідають йому на запитання, що мучать його гірше від рани: «навіщо ти мене родила мамо, якщо я не жив, не кохав, а смерть мене манить?.. чи споминатимеш ти мене, Олесю, і якщо споминатимеш, то добром чи злом?.. Замовкає солдат в окопі, смерть на війні має голос жінки» (поезія «голос жінки»).

Радміла Попович, навіть поетизує неприємну подію, яка трапилась одного «кишинівського вечора» в тролейбусі, в який заходить росіянин зі запаленою цигаркою, «каламутними очима, в яких немає ні краплини людяності» і горлає «я русский!», і він не божевільний, а гордий, повторює:

«я русский! у меня мультивиза!» – горлає росіян, мов навіжений, до дівчини, готовий побити її: «что смотриш, сука? сидеть! я русский!», а коли єдиний мужчина хоче втихомирити його, він горлає знову, щоб показати, що він тут сильніший: «я русский! заткнись, молдаван, а то щас как дам по башке...». Поетеса сходить на зупинці бульвару Москва, але всю ніч чує «гадючине сичання спраглої крові росіянина, диявольський голос, голос із Бучі», який вона б поставила на хрест, щоб більш не чути: «я русский! у меня мультивиза!» (поезія «я русский!»).

У своїх поетичних маніфестах Радміла ідентифікує себе (та свою батьківщину Молдову), з Україною. «Вони» хочуть, щоб Україна стала для неї чужою, щоб вона не думала про неї, щоб не відчувала жодної вини, щоб забула про те, що Україна її сестра, подруга, сусідка... «вони» хочуть загарбати України світлі мрії, плювати на неї, коли стогне, примусити її стати навколішки, бо вона ні перед ким не кланяється... «хоча б перетворили її в руїну, я є Україна» (поезія «я є Україна»).

Радміла Попович впевнена що російська агресія стосується не тільки України, а всього людства, тому ніхто не має права бути байдужим, а тим паче, поети, письменники, митці, вона впевнена, що «горе людства, спричинене остеклим Путіним закінчиться, людство переможе «Україна переможе!».

Письменниця Радміла Попович народилася 31 серпня 1972 року в селі Флоріція Веке (Республіка Молдова), випускниця Філологічного факультету Кишинівського державного університету, член спілок письменників Молдови та Румунії.

Іван РЕБОШАПКА

# УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (CVI)

Літературознавство.

40. Дослідницькі напрямки.

24. Українсько-румунські зв'язки  
періоду української класичної літератури.

Тарас Шевченко

(Продовження з № 366)

Перші кроки нової літературознавчої орієнтації досягнення шевченківської творчості сконкретизувались, спочатку, в типологічному плані, потім – у можливому генетичному плані.

Компаративістський типологічний підхід у рецепції Шевченка започаткувала Магдалина Ласло-Куцюк у статті про «Катерину» Шевченка і «Еду» Баратинського (надруковану в материковому журналі «Радянське літературознавство», № 8, 1975 р., і передруковану в монографії Магдалини Ласло-Куцюк *Велика традиція. Українська класична література в порівняльному висвітленні*, Видавництво Критеріон, Бухарест, 1979, с. 134–157). У даній статті Магдалина Ласло-Куцюк поділяє думку, що «Шевченко спирався на добре відомі йому літературні моделі, але, відштовхнувшись від них, великий Кобзар дав цілком своєрідне вирішення темам, почерпнутим з готових джерел, і давній мотив зажив новим життям та загорівся могутнім полум'ям». У своїх порівняльно-типологічних осмисленнях Магдалина Ласло-Куцюк виявляє й еволютивно-трансформаційну сторону в статті «Доля одного горацівського мотиву в Сковороді, Котляревського і Шевченка» (у вищезгаданій її монографії «Велика традиція», с. 38–60). Генетичний літературознавчий підхід авторки наявний у розробці «Заповіту» Шевченка, в якій Магдалина Ласло-Куцюк заперечує думку відомого українського екзегета Івакіна, доводячи, що генетичним джерелом «Заповіту» не є фольклор, а *Псалтир*, «якого Шевченко пам'ятав ще з дитинства». Цікавими й вірогідними є думки авторки стосовно ролі «Заповіту», як «каталізатора» в подальшій еволюції української літератури.

Поворотним моментом у достовірному сприйнятті Шевченка в Румунії було усвідомлення того факту, що Тарас Шевченко – це поет-романтик, запізналий, як і Міхай Емінеску. У цьому сенсі докторська дисертація професора української літератури Стеліана Груї-Яценюка „Taras Şevcenko – poet romantic”, здійснена під науковим керівництвом професора-полоніста кафедри слов'янських мов Іона Константіна Кіцімії

і прилюдно захищена 14 березня 1973 р. на Факультеті слов'янських мов Бухарестського університету, викликала гострий спротив з боку факультетських колег-русистів, вишколених в Радянському Союзі, де вони дізналися, що Шевченко – поет революційно-демократ, письменник-реаліст. Зовсім не крізь таку призму Груя «читав» Шевченка, а в кореляції з творчістю Міцкевича та з європейськими екзегетами підходив до аналізу «Великого льоху» Шевченка, який (аналіз), на думку Груї, переконливо ілюструє одну з основних рис романтизму – пристрасть не дізнання історичної правди.

Магдалина Ласло-Куцюк детальніше виявила романтичну складову творчості Шевченка. Наприклад, у статті про шевченківську постать народного кобзаря Перебенді в європейському романтичному контексті.

Своєю чергою, професор-словакіст кафедри слов'янських мов Корнеліу Барборіке (Corneliu Barborică) у розділі „Metamorfozele formelor epice mari în versuri” («Метаморфози великих віршових епічних форм») у його книзі „Stadiu de literatură comparată” («Студії з порівняльної літератури», 1987 р.) відзначає поширення лірико-епічної (байронівської) моделі у слов'янських літературах, де вона зазнала певних видозмін, а саме в центрі поеми знаходиться герой-виразник колективних сподівань, романтична поема в цьому випадку стає твором з патріотичним меседжем. Мотиви слов'янських поем, на ділі, будучи тими самими, як і в Байрона, а одночасно і відмінними своїм значенням: щира любов збуджує полум'яні почуття, їх неподільність породжує душевні страждання; автор глибоко співчуває долі героїв, для їх вираження використовує художні інтергації, вимагаючи співучасті читача у розгортанні трагедій, зображених в поемі. На думку Корнеліу Барборіке, найрепрезентативнішими з точки зору вищенаведених сентенцій є Шевченкові поеми «Гайдамаки» і «Великий льох». У пояснювальному прозовому вступі до «Гайдамаків» (як і в Байрона та Міцкевича) наявні панслов'янські ідеї, зароджені у секретному київському братстві Кирила і Мефодія, до якого належав і Шевченко. Патріотична домі-



## Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

## СІЧЕНЬ

1 січня

• 83 роки від дня народження Федора Сопка (1942-2020), викладача, активного дописувача українських публікацій Румунії, колишнього редактора часопису «Curierul ucrainean».

• 78 років від дня народження Євсебія Фрасинюка (1947), літературознавця, письменника, публіциста, викладача та культурного діяча.

11 січня

• 89 років від дня народження Івана Робчука (1936), українського публіциста, лінгвіста, професора та культурного діяча, бувшого головного редактора часопису «Curierul ucrainean».

12 січня

• 91 рік від дня народження Михайла Волощука (1934), поета, художника та культурного діяча.

13 січня

• 89 років від дня народження Степана Ткачука (1936-2005), українського письменника, перекладача, публіциста, культурного діяча, інженера, першого голови Союзу українців Румунії та першого депутата українців Румунії в Парламенті Румунії.

17 січня

• 76 років від дня народження Михайла Небиляка (1949-2003), українського письменника, викладача та культурного діяча.

20 січня

• 124 роки від дня народження Дениса Оніщука (1901-1975), українського письменника, перекладача, викладача, педагога та культурного діяча.

нанта відчувається у повному розгортанні поеми «Гайдамаки». Прославляння героїчних битв за національне визволення козацтва минулого історичного часу протиставляється жалюгідному сучасному часові, що є спільним з підходами східноєвропейських романтиків. Шевченко не так строго, як Емінеску, наприклад, подає опозицію, яка в нього, скоріше, має елегантний відтінок, вступна увертюра, настільки характерна байронівській поемі, у Шевченка домінує ностальгійний дріж, яким згодом проймається вся поема, надаючи їй ліричній інтенсивності. Шевченкова поема – це постійний «баланс» між епічними та ліричними частинами, довгі віршові рядки (вживані у моментах ліричних медитацій) чергуються з короткими віршами (вживаними у частинах епічної розповіді), як у Адама Міцкевича, Карла Маха, Якоба Краля, на відміну від Байрона, Пушкіна чи Лермонтова, які використовують вірші однакової довжини.

Погляди Корнелія Барборіке підтверджені й випускником українського відділення, згодом його викладачем, далі професором і деканом Факультету румунської словесності (Facultatea de Litere) Бухарестського університету, членом Румунської Академії Даном Хорією Мазілу в українськомовній статті «Балади наснажені ліризмом». Цей тип творів, відзначає Мазілу, по-перше, культивували сентименталісти й романтики, а в українській літературі «пісню» баладного типу створили романтики третього

і четвертого десятиліть XIX століття. У своїй передмові до престижного видання Шевченкового «Кобзаря» (1990 р.), Дан Хорія Мазілу рекомендує читачам з Румунії Шевченка, як одного з-поміж найзначніших представників літературного слов'янського й європейського романтизму».

Як видно із досі показаного, у Румунії почала розвиватися своєрідна шевченкіана, почергово «зонадована» підсумковими статтями Івана Ребошапки. У статтях Івана Ребошапки *Координати румунської шевченкіани* («Наш голос», №153, березень, 2007 р., с. 4-5), *Аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії та віртуальне її продовження* («Наш голос», №208, 2011 р.); *Шевченко в Румунії* («Наш голос», ч. 1-2, 1994); *Значний вклад у румунську шевченкіану* («Наш голос», ч. 160, 2007 р.) та Сергія Лучканина *Спостереження над сучасним румунським шевченкознавством: нові здобутки і наявні проблеми* («Наш голос», № 190, 2010 р., № 191, 2010 р. № 192, 2010, с.17-18).

Співпрацівник СУР, письменник, д-р філології Корнелій Регуш писав 2001 року: «Відзначення пам'яті Тараса Шевченка, починаючи з 1980 року, увійшло в традицію української громади Румунії. Шевченкіана стала одним з найвеличніших наших свят, святом духовності та єдності, святом відродження національної свідомості» (...).

(Далі буде)

Алла АНТОФІЙЧУК

# УКРАЇНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Прислів'я та приказки є потужним інструментом у навчальному процесі, оскільки вони сприяють одночасному розвитку мовних, творчих і культурних компетенцій. Їх вивчення й використання дозволяє формувати асоціативне та образне мислення, розвивати здатність створювати оригінальні тексти й інтерпретувати метафоричні вирази. Крім того, вони сприяють формуванню культурної компетентності, адже допомагають учням зрозуміти зв'язок між мовою, традиціями та історією народу, а також виховують повагу до культурного розмаїття. Завдяки цьому робота з пареміями не лише вдосконалює мовленнєві навички, а й сприяє всебічному розвитку учнів.

Вивчення прислів'їв дає можливість глибше усвідомити зв'язок мови з традиціями та історією народу, адже такі сполуки відображають життєвий досвід і культурні цінності. Такі вирази, як **Що посієш, те й пожнеш**, допомагають учням усвідомити цінність відповідальності та зусиль в українській культурі, водночас розкриваючи глибину народної мудрості. Крім того, порівняння українських прислів'їв з аналогами інших народів розвиває повагу до мовної та культурної різноманітності. Наприклад, зіставлення прислів'я **Хто рано встає, тому Бог дає** з румунським **Cine se scoală de dimineață, ajunge departe** дозволяє учням побачити спільність світоглядів різних народів й оцінити культурне багатство світу. Учителю може запропонувати учням укласти словничок подібних паремій. Подаємо фрагмент такого словничка:

- ✧ Українське: **Хто рано встає, тому Бог дає.** Румунське: **Cine se scoală de dimineață, ajunge departe** (Хто рано встає, той далеко піде).
- ✧ Українське: **Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.** Румунське: **Prietenul adevărat îți spune adevărul în față** (Справжній друг скаже правду в очі).

- ✧ Українське: **Легше запобігти біді, ніж її виправляти.** Румунське: **Paza bună trece primejdia rea** (Добра обережність долає лиху небезпеку).
- ✧ Українське: **Як дбаєш, так і маєш.** Румунське: **Cum îți așterni, așa dormi** (Як постелиш, так і спатимеш).
- ✧ Українське: **Який майстер, така й робота.** Румунське: **Omul sfințește locul** (Людина освячує місце).
- ✧ Українське: **Без труда нема плода.** Румунське: **Nu cade pară mătăiață în gura lui Nătăfleață** (Груша сама в рот не впаде ледачому).
- ✧ Українське: **Не все те золото, що блищить.** Румунське: **Nu tot ce zboară se mănâncă** (Не все, що літає, можна з'їсти).
- ✧ Українське: **Гуртом і батька легше бити.** Румунське: **Unde-s mulți, puterea crește** (Де багато людей, там сила зростає).
- ✧ Українське: **Час лікує рани.** Румунське: **Timpul le vindecă pe toate** (Час усе зцілює).
- ✧ Українське: **Яке дерево, такі й плоди.** Румунське: **Așchia nu sare departe de trunchi** (Скалка далеко від пня не відскакує).
- ✧ Українське: **Вовк в овечій шкурі.** Румунське: **Lupul își schimbă părul, dar năravul ba** (Вовк міняє шерсть, але не характер).

Такі приклади ілюструють, як різними мовами можна передати подібні смисли, але через різну лексику та образність. Розроблені учнями словнички можна адаптувати під конкретні теми уроків, навчальні проекти або конкурси.

Пропонуємо фрагмент уроку на тему «Прислів'я та приказки: джерело народної мудрості та мовної культури», який спрямований на активну участь учнів, розвиток їхнього мислення та мовленнєвих навичок. Мета уроку передбачає розвиток в учнів уміння аналізувати зміст прислів'їв та приказок та ви-

користувати їх у мовленні, формування навичок творчого мислення через інтерактивні завдання.

**Мотивація** навчальної діяльності учнів відбувається шляхом комунікації з ними вчителя. Учитель ставить запитання:

- Як ви гадаєте, яке значення мали прислів'я та приказки для наших предків?
- Чому, на вашу думку, люди з покоління в покоління передавали прислів'я та приказки?
- Чи користуєтесь ви прислів'ями та приказками у повсякденному житті?
- Які прислів'я, на вашу думку, найкраще відображають мудрість народу?
- Чи впливають прислів'я на формування цінностей у сучасному суспільстві?
- Чи можете ви згадати прислів'я, чи приказку, яке найбільше підходить до вашого життєвого досвіду?
- Як, на вашу думку, прислів'я допомагали людям у важкі часи?
- Чому, на вашу думку, прислів'я залишаються актуальними й сьогодні?
- Яке з відомих прислів'їв вам здається наймудрішим і чому?
- Чи можна вважати прислів'я і приказки своєрідними порадами від минулих поколінь?

Учитель демонструє записане на дошці прислів'я **Що посієш, те й пожнеш**.

- Як ви розумієте це прислів'я?

Учні діляться своїми думками.

Учитель пояснює:

➤ **Прислів'я** – це влучні вислови, які мають завершену думку й повчальний зміст.

➤ **Приказка** – це вислів, який є частиною речення, але не має повчального характеру.

Наприклад, **Не все те золото, що блищить** – прислів'я; **Золота голова** – приказка.

Учитель пропонує розділити подані вислови на прислів'я та приказки: **Мала крапля камінь точить; Язик до Києва доведе; Сім п'ятниць на тиждень**. Учні працюють у групах, після чого обговорюють результати.

Для закріплення знань і розвитку аналітичного осмислення сталих сполук ефективними будуть різні типи завдань.



Ілюстрація Анастасії Стефурак

**I. Творчі завдання** передбачають створення текстів (есе, оповідань) на основі обраної теми із уведенням у канву учнівського тексту паремій. Це може бути завдання написати оповідання, що ілюструє зміст обраного прислів'я. Наприклад, до ілюстрації прислів'я **Що посієш, те й пожнеш** скласти історію про учня, який завдяки наполегливій праці досягнув успіху.

Розвиткові мовленнєвої діяльності учнів сприяють завдання на створення **діалогів**, як-от складання діалогу, в якому один із учасників комунікації використовує прислів'я як пораду. Наприклад, один персонаж скаржиться на складне завдання, а інший відповідає прислів'ям **Без труда нема плода**.

Цікавими для учнів будуть створення коміксів чи ілюстрацій, що відображають зміст обраних прислів'їв та приказок. Наприклад, для прислів'я **Що посієш, те й пожнеш** можна створити малюнок, де зображено людину, яка доглядає посіви, а згодом збирає багатий урожай, що символізує результат її зусиль.

Творчі завдання включають написання листів від імені героїв, які керуються певними прислів'ями, або створення рекламних слоганів на основі народної мудрості. Наприклад, Наталка Полтавка могла б написати листа, пояснюючи, як вона живе за принципом **Людина красна не словами, а ділами**. Прислів'я **Сім разів відмірай, один раз відріж** можна адаптувати до рекламного слогану для інструментів.

**II. Інтерактивні вправи** представлені широкою палітрою завдань. Зокрема це навчальні ігри, до прикладу, у грі „Закінчи прислів'я” учитель називає початок прислів'я, а учні повинні його продовжити, наприклад: **Хто рано встає ... –... тому Бог дає**.

(Продовження на 28 с.)



## УКРАЇНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

(Продовження з 27 с.)

Дієвими є завдання на добір прислів'їв чи приказок до певних життєвих ситуацій. Учителю описує життєву ситуацію, а учні мають підібрати відповідне прислів'я. Наприклад, ситуація: людина поспішає й припускається помилок. Доречною буде паремія **Поспішиш – людей насмішиш**.

Пізнавальним уважаємо порівняння аналогів сталих виразів у різних культурах. Учителю пропонує учням підібрати аналогічне прислів'я в іншій мові та порівняти їх, наприклад, українське **Без труда нема плода** має англійський відповідник **No pain, no gain** (Без болю немає здобутків).

III. Дослідницькі завдання стосуються дослідження походження прислів'їв чи приказок, вивчення історичного контексту, написання короткого есе. До прикладу, учні можуть здійснити дослідження, як прислів'я **Готуй сани влітку, а воза взимку** пов'язане із сільським побутом наших предків.

Такі завдання не лише активізують інтерес до мови, але й сприяють розвитку мовленнєвих і творчих навичок, допомагають краще зрозуміти культурний контекст і моральні цінності, які несуть прислів'я та приказки.

Укладання словничків прислів'їв та приказок сприяє збагаченню словникового запасу та розвитку мовної грамотності учнів, допомагає школярам глибше усвідомити народну мудрість, засвоїти культурні цінності та вдосконалити навички роботи з текстами.

Подаємо зразки тематичних словничків прислів'їв та приказок, які можна використовувати для навчання та створення завдань. Їх можна розділити за різними темами, що відповідають інтересам і віковим особливостям учнів.

### 1. Прислів'я та приказки про працю

- *Без труда нема плода.*
- *Робота майстра хвалить.*
- *Що посієш, те й пожнеш.*
- *Праця людину годує, а лень марнує.*
- *Дерево міцне корінням, а людина працею.*

### 2. Прислів'я та приказки про дружбу

- *Друга шукай, а знайдеш – тримай.*
- *Старий друг краще нових двох.*
- *Дружба міцна, як земля тверда.*

- *Людина без друзів як дерево без коріння.*
- *У дружбі і вода солодка.*

### 3. Прислів'я та приказки про мудрість та знання

- *Не вчи орла літати.*
- *Хто знання має, той мур ламає.*
- *Книга вчить, як на світі жити.*
- *Розум за гроші не купиш.*
- *Мудрий не все говорить, що знає, а дурень не все знає, що говорить.*

### 4. Прислів'я та приказки про час

- *Хто рано встає, тому Бог дає.*
- *Сім разів відміряй, один раз відріж.*
- *Час іде – все минає.*
- *Що можна зробити сьогодні, не відкладай на завтра.*
- *Згаяного часу і конем не доженеш.*

### 5. Прислів'я та приказки про родину

- *Яке дерево – такі й квіти, які батьки – такі й діти.*
- *Від доброго дерева й тінь хороша.*
- *В родині сила і міць.*
- *Нащо скарб, коли в сім'ї лад.*
- *Дитя плаче, а матері боляче.*

### 6. Прислів'я та приказки про здоров'я

- *Здоров'я – найдорожчий скарб.*
- *Хворобу легше попередити, ніж лікувати.*
- *Без здоров'я немає щастя.*
- *Здоров'я за гроші не купиш.*

Такі тематичні словнички можна використовувати для розширення словникового запасу учнів, для вивчення і пояснення значень прислів'їв.

Отже, для ефективного перебігу навчального процесу доцільно використовувати вправи на аналіз, інтерпретацію та творче використання прислів'їв та приказок. Варто чергувати індивідуальну й групову роботу, залучаючи до творчих завдань різні форми діяльності, такі як створення малюнків, коміксів або сценок. Порівняння українських прислів'їв з аналогами в інших мовах дозволяє учням глибше розуміти універсальні цінності, а інтеграція цифрових технологій, таких як онлайн-ігри чи інтерактивні презентації, робить навчальний процес більш цікавим та сучасним.

## Мірча СТРЕЙНУЛ

Мірча Стрейнул народився 2 січня 1910 року в селі Великий Кучурів, Чернівецької області. Навчався в Чернівецькому ліцеї ім. Арона Пумнула. З 1931 р. працював у видавництві газети «Glasul Bucovinei» (Голос Буковини) та в книгарні цього видавництва.

З 1938 р. був включений в комітет Товариства буковинських письменників і обраний заступником голови, а в 1939 р. призначений редактором регіональної газети «Suceava» (Сучава). У березні 1940 р. переїхав до Бухаресту, де працював у департаменті преси. Помер 1945 р. від серцевого нападу, похований на центральному кладовищі Бухареста.

Мірча Стрейнул є автором прозових творів «Вовк гуцульської країни» та «Життя в лісі». За роман «Іон Алуїон» був премійований Міністерством освіти Румунії.



# ВОВК ГУЦУЛЬСЬКОЇ КРАЇНИ

ЧАСТИНА ПЕРША

## СИН ГІР

Розділ I

### Царство з темряви

До Вижниці ходить поїзд. Він складається з локомотиву зі зап'ястями стародавніх жорен, з димарем, подібним до козацької шапки, накинutoї на одне вухо та хворої на осличий кашель – фіу-фіу, кахи, кахи... – з платформи, наче тачка, та з вагонів, про які ліпше не споминати, – але, все-таки, поїзд.

У Вижниці поїзд зупиняється, в нього вже не вистачає сил піднятися в гори. І врешті, що йому шукати в горах? Підкови від мертвих коней? Так що далі від Вижниці дороги залишаються тільки для возів. Але ні вони не ведуть далеко, бо гори піднімаються до самого неба, дозволяючи хіба кільком диким стежинам то піднятися, то спускатися круто над прірвами, прослизуючи крізь стрімкі потоки, які ведуть в Гуцульську Країну.

Так, у південно західній частині Вижниці, де села чим раз рідшають, поки то тут, то там зустрінеш по хатині, вип'яленій на якійсь скелі, чи захованій в якомусь глухому місці, Країна Гуцулів існує насправді. Церкви та школи не знайдете в цих присілках, де вовки ходять собі безтурботно подвір'ями. Далеко від цивілізації та законів живе суворий рід гуцулів. Не боячись нікого, крім Бога та лісових духів, ці люди, люті та неблаганні, живуть своїм власним життям, в яке ніхто не сміє вмішуватись, ані в їхні варварські обряди, подібні до дикої природи.

Горді своїм вільним існуванням, яке влада може контролювати тільки поверхнево, вони не приймають жодного чужинця до їхньої спільноти, розсіяної по десятках гір, до яких важко може добратися людська нога.

Літом багато мужчин спускаються до Вижниці, чи до Чернівців, де знаходять роботу на фабриках. Інші займаються землеробством, лісорубством, а інші – контрабандою. Жін-

ки залишаються доглядати господарство та дітей, виконуючи будь-яку важку працю під час відсутності їхніх чоловіків.

Зимою сходяться всі до своїх домівок. Столи накриваються свіжою та смачною дичиною, а вино іскриться в келихах. Ті, що повернулись з міста, розказують про дива, які виділи в місті, а ті, що залишились вдома про всі трафунки, які трапились через літо.

Високі, широкоплечі та такі сильні, що можуть залізо рвати руками, живучи в купі з вовками, з ведмедями та яструбами, дико люблячи небезпеку, яка чатує на них зараз чи не на кожному кроці, та борючись з буйними вітрами, зі завірюхами та морозами, гуцули зневажають людей, які живуть внизу, і часто насміхаються з них.

Ці люди буковинських гір важко заробляють гріш. Лісорубство, плотогонство Черемошем та Прутом та контрабанда мають багато ризиків. І зі всім цим гуцули не змінили б нізащо у світі своє життя. В лісах, рубачи дерево, трапляються часто великі нещастя; коли приходять великі повені з гір, зрадливі води Черемоша та Пруту поглинають бокорашів; польські та румунські прикордонники стріляють без милості в контрабандистів. Але гуцули продовжують займатися оцими небезпечними ремеслами. Воля впирає, наче вино, людину гір, яка готова пожертвувати будь-чим заради неї.

Там, вгорі, в замку скель, суд є грізним. Око за око, зуб за зуб. Прощення не існує. Винуватців убивають, або проганяють з громади, тому що старожили, які судять по правді, мають кам'яні серця, і жодна сльоза не може їх зворушити. Гуцул може жити тільки в себе вдома. Якщо його прогнати з гір, за якусь то провину, він тужить і помирає, мов собака, на чернівецькій бруківці, чи на якійсь вузькій вулиці Вижниці. Коли знає, що його більше не приймуть до своєї колиби, гуцул не може працювати; туга сушить його серце, очі гублять світло, неміч огортає руки, і відразу з міцного парубка, яким був, перетворюється на тінь, яка навіть жебрати не має сили. Сидячи на краю якогось моста, він дивиться в землю і чекає смерті, яка врешті визволить його.

(Продовження на 30 с.)

## ВОВК ГУЦУЛЬСЬКОЇ КРАЇНИ

(Продовження з 29 с.)

Тоді душа може повертатися вгору, до своїх гір. Тому на обличчі гуцулів, які помирають не вдома, можна побачити світлий слід таємничого щастя.

Кохання є страшним в царстві гір і не має жодної перепони, так що багато разів стає смертельною пристрастю, криком крові та зірок, бо під знаком крові й зірок кохає гуцул і не знає милості ні прощення, коли йдеться про кохання.

У цій країні з запаморочливими висотами та шаленим життям будь-яке диво є можливим; у цій країні люди не забули говір звірів, а боги землі не є вигаданими легендами, вони живуть насправді, хоча нам неприходиться вірити, що трапляються такі діла.

### Розділ II Вончік, син кози

Вончік був круглим сиротою. Не пам'ятає зовсім своїх батьків, ніби-то сиротою народився. Але чув, що в нього були батьки, яких ударив грім у лісі й спалив їх. Сліпий на одне око, бувший «Фельдфебель»<sup>1</sup> в австрійському війську, взяв його до себе і сяк-так вивів його з дитинства. Довгими зимовими вечорами, коли вітер кулачив снігом у вікна бордею, а вовки жалібно вили у лісі, вчив його читати зі старих календарів, розповідаючи йому багатої всячини, бо бувший «Фельдфебель» бачив багато світу і навіть мав честь і щастя бачити, у Відні, на власні очі пресвітлого цісаря, але одного ранку місяця лютого, темного і сніжного, старий погас одним подихом, а Вончік залишився сам на світі.

Тому що випасав козу старого, дітлахи з долини, з присілка, притиснутого вилицями високих, як небо, гір кепкували з нього.

«Вончік, син кози!» – кричали прокляті, коли він спускався купити тютюну та горілки для старого.

Отож, після того, як поховав старого, хлопець підпалив бордей і з думкою більше не повертатися до присілка, вирушив крізь темну ніч. Бордей, поточений дощами та вітрами, горів високим полум'ям, а з червоних язиків піднімалися дивні тіні. Перелякавши козу, яка йшла поруч хлопця, кілька голосів сміху дзеленчали в диму. Мабуть, духи бордею, а, може, балки перегризені полум'ям – хто б міг сказати? Смереки бурмотіли попід ніс, бо до них долітали безсоромні іскри, а гадюки, думаючи, що бачать якийсь скарб в золотавих жаринах, ледь не поповзли у вогонь.

– Ходи, Катріно, ходи скоріш, бо інакше, пробудимось з якоюсь ясмою<sup>2</sup> по наших слідах, і тоді горе нашим душам!

– Ме-меее! – із задертим хвостом коза гордо крокувала поперед хлопця, поки зникли в темряві лісу.

Вогонь горів ще деякий час, спалахуючи гострими червоно-мідяними язиками, згасаючи під подихом

вітру, який передвіщав бурю. Біля опівночі погас, а гадюки почали гніздитись у теплому попелі.

Глибоко в лісі Вончік та коза боролись із темрявою.

– Ой, Катріно-гой, погана завірюха почалась, а до того, ще й темрява в очі по дурному пхається!

Коза, засліплена снігом, замекекала і приліпилась м'яко до ніг хлопця.

Темрява була густою, хоч пальці в очі пхай, хоч ріж на кавалки, як хліб. Сніг з дощем, якого вітер зносив із темної гірської вершини, мав присмак замерзлого болота, смереки ревіли, мов сповіщали смерть, гойдаючи перелякано гілками, а закутки наповнювались лінивою неминучою вологістю.

– Ще трішки, Катріно, і дійдемо туди, де ніколи не ступала людська нога, окрім моєї. Га? Ти щось казала? Якщо ні, то чому бегекаєш, наче якась кума з долини? Якою козою дурною була, такою й залишилась!

Пройшли поміж високими скелями, яких ніби сам нечистий порозкидав у гущині смерек. А опісля, все співаючи пільмою, спотикаючись об повалені вітром стовбури дерев та каміння, заховане під гнилою травою та мохом, вийшли на рівнину, на якій вітер віяв так, ніби хотів роздягнути перевтомленого хлопця.

– Мой, Катріно, тримай добре свою бороду, щоб не вирвав вітер!

З якогось часу, хлопець почав відчувати кольки страху по спині. Занадто страшною була темнота, сніг ніби світився синім світлом, а вітер ревів людським голосом! Хтось голосив жалібним голосом в кущі Божого дерева (полину). Може, нічний птах, а може, якась нечиста сила, та Вончік не смів озиратись. Щастя з козою! Вона лагідним подихом та спокійним кроком, привченим до скелястих стежок, не подавала знаків страху. Інакше хлопець почав би втікати, а в лісі небезпечно бігти, бо всі нечисті сили нападають на чоловіка і без милості відбирають зір, слух, а можуть і життя відібрати, якщо кров ще молода і чиста, яка ще не знала дотику до жінки.

Настав день мрячний, димний...

Завірюха не вщухала, а зорі розійшлися сумні, наче після бою.

Врешті Вончік натрапив на печеру.

Скелі згромадились одна поверх іншої, світилися у вранішньому світлі дивним рожевим кольором, помережаним подекуди зеленими та синіми жилами. Там, де не досягнув сніг, каміння було вкрите золотавим мохом, місцями припорошеним павутинням. У печері було досить тепло і затишно, тільки килим листя шарудів, коли вітру вдавалось пробратись крізь вузький та низький вхід.

У кам'яні стіни Вончік нагромадив багато волоських та ліскових горіхів, які назбирав, думаючи, що може настати час, коли стануть у пригоді.

<sup>1</sup> Фельдфебель – чин молодшого офіцерського складу австрійської армії (старшина).

<sup>2</sup> Ясма – відьма, нечиста сила.



– Давай, мой, Катріно, мой!

Побачивши, що коза вагається, наче молода до шлюбу, ступати в темряву печери, хлопець штовхнув її до середини.

– Но, кумо, любиться тобі барліг?

Тварина замекекала вдячно, а Вончік скинув кожух з пліч.

Надворі вітер гудів, наче тисячі трембіт, які голосили, мов небеса повалилися на землю. Тільки раз у раз до печери долинали то довге виття голодних вовків, то тонке хавкання лисиць. Сніг не припиняв падати. Все повітря перетворилось на страшний-престрашний білий океан, крізь який стовбури смерек стриміли, наче щогли потоплених кораблів.

– Кінець світу, не інакше, мой, Катріно! Знай, що Баба Докія<sup>3</sup> трясє своїми подушками, хоча ще не настав її час, трясє своїми подушками, не тільки кожухами, там, вгорі, в хмарах. Не дивно, якщо їй допомагає і Святий Петро... Щастя з цією печерою, мой, Катріно... Інакше ми замерзли б у снігу, чи розірвала б нас зграя вовків.

Коза щупала мох та махала весело борідкою.

В одному з куточків печери Вончік прилагодив собі місце для відпочинку, перед тим, як прилягти, зробив ножем хрест охорони на кам'яній стіні й вийшов навколішки надвір. Сердитий розпатланий вітер напав на нього, ледь не поваливши його в сніг, але хлопець, тримаючись добре на ногах, встояв, немов насміхаючись з вітру, який наче зрозумівши, з ким має справу, трохи заспокоївся і залишивши його у спокої, повернув до густих кущів білим димом іскристих сніжинок.

Ставши навколішки, Вончік торкнувся чолом холодного снігу, і дроз обняв його до самого серця, тоді розстібнувши льняну сорочку, дістав ножа і торкнув гострим світлим лезом своїх грудей, з яких почала точитись кров малим струмочком, наче живиця зі смереки; краплі крові впали на білий сніг, який заблищав, наче саяво аврори. Ця жертва, принесена лісним дівам, ясам та іншим духам землі та лісів, давала хлопцеві впевненість, що відтепер вони не торкнуться його. Смертельно втомлений повернувся в печеру. Прилігши на приготівленім місці, заплющив очі й почав думати про все, що трапилось за останні дні: хвороба та смерть старого дідуся, підпалений ним бордей, про те, як добрався до невідомої нікому печери, та про завірюху, яка появилася з ясного неба.

«Тут буду щасливим, – промовив до себе. – Буду жити самотнім і буду дружити з хижакими. Хтозна, може, одної днини, навчусь мови птахів та ведмедів... тоді зроблюся доктором звірів, а вони будуть приносити мені всі лісові ласощі... рожеву, мов заячі ніздрі, малину, солодкі запашні суніці, волоські горіхи, великі, як кулак, та лісові горішки, намочені в молоці олениці, а мабуть, і дорогоцінні камінці та золото...»

Коза прилягла біля ніг хлопця, зігріваючи їх своїм теплим хутром.

– Мой, Катріно, нас чекає щасливе життя в оцих самотніх місцях...

Відразу здогадався, що не зробив і козі знак проти нечистих духів, і вони можуть відібрати від неї молоко, або навіть задушити її, але розігрівшись у своєму лігві, лінувався підійматись, і відклав цю справу на другий день.

Опісля все змішалось в голові хлопця, і він поринув у важкий чорний сон, в якому йому не приснилось нічого.

Коли Ванчік прокинувся, тремтячи від холоду, бо спав тривожно і скинув із себе листя, яким прикрився, сніг перестав падати, а немичне кволе сонце котилось до заходу на рожевих хвилях. Сніг починав блищати синім світлом, а смереки текли своїми зеленими водами в глибину лісу.

– Мой, Катріно, де ти? – покликав хлопець, але худоби на не показувалась.

– Гм! Мабуть, пішла розчісувати свою борідку... – сказав Вончік і, діставши жменю горіхів, простягнувся знову.

Хлопець докінчив давно їсти солодкі зерна горіхів, але коза не появлялася, і це почало тривожити його. Піднявся і пішов до виходу з печери, де побачив сліди кози, які вели до прірви, довкола якої росли дикі кущі, сліди губилися поміж густими гілками.

– Ня, коросто, ня! – розсердився Вончік.

Жодного звуку, тільки важке мовчання, наче гора снігу.

– Катріно, ня-ня-ня, Катріно! – крикнув знову хлопець.

Та сама тиша, ніби, ще глибша.

Приблизившись до прірви, накритої фіалковими тінями, Вончік нагнувся і почав розглядати її уважно.

– Угууу! – крикнув зі всієї сили.

Звідкись, наче з далекої далечини, ніби-то почувся відгук, але він звучав настільки жалібним, що в хлопця защемило серце, зробившись маленьким наче в горобця!

Ще трішки, і сонце мало втопитись у крові, яка стікалась зі всіх ран небес, розірваних ненаситними зубами лісів.

Вончік дивився безпомічно довкола себе. Ніч наближалася грізно з темноти сходу. Дерев зникали у тонкій темряві, яка стікалася ліниво у закутки гір, а сухий холодний вітер почав пустувати снігом. Небо наповнилось темно-синім кольором вечора, мов темна вода криниць.

Підбадьорившись трохи, хлопець обійшов прірву і почав спускатися пагорбом, який дозволяв добратись до її дна, хотів оглянути дно кам'яного котла.

Дійшовши вниз, спотикнувся.

Розбите від падіння тіло бідної кози лежало в крові, а її очі дивились у безконечне небо.

(Далі буде)

**З румунської переклав  
Степан ТРАЙСТА**

<sup>3</sup> Баба Докія (Баба Явдох) – згідно з народними фольклором румунів, це стара жінка, з якою пов'язують різке похолодання щороку в березні, коли, здається, весна вже невідворотною; персонаж міфології східнороманських народів. Її ім'я походить із візантійського календаря, в якому 1 березня – свято Святої мучениці Євдокії.

Іван РЕБОШАПКА

# Дзюнькові коні

## ГУСАР

Малий Нуцько (в румунів – Nuță) змалку запам'ятав, що появився на «білий світ» серед людей, відомих не по офіційному сімейному прізвищі, а по одноосібному прізвиську, що в багатьох чоловіків закінчується на звук «о», як одноосібні імена-прізвиська більшості козаків «Енеїди» І. П. Котляревського:

*Педько, Терешко, Шеліфон,  
Панько, Охрім і Харко,  
Лесько, Олешко і Сізьон,  
Трохим, Їсько і Фесько,  
Стецько, Онисько, Опанас,  
Свирид, Лазар, Тарас.*

Рідного Нуцькового тата не знали аж до самої смерті як Георгія чи Дзюня, а як Дзюнька. Подібним до татового – Дзюнько були і прізвиська із закінченням на «о» татових рідних та друзів.

Одним перваком<sup>1</sup> Нуцькового тата був *Штефанко* Василичин, іншим його перваком був *Василь Жмурко*, подальшим татовим родичем був *Гьорьгіко*, іншим перваком був *Николайко* Сороханчин, близьким татовим другом був *Іванко* бабин. А гатнянським вівчарем був ...*Срайло*.

Нуцьків тато Дзюнько принагідно розповів, як в молодості, на толоці Гатни до сидячої групи парубків підійшла урсарька<sup>2</sup>, присіла коло тата, що був крайнім, і сказала: «Дай мені, парубче, праву руку, я тобі поворожу». Уважно оглянула, провела вказівним пальцем по лінії на його долоні, потім проникливими чорними очима зиркнула в татові очі й сказала: «Будеш жити 82 роки і матимеш шесті на коні». Урсарьчене пророцтво збулося. Тато Нуцька Дзюнько помер в морозному січні у 82-річному віці, а за своє життя «перепустив», як метафорично зізнавався, багато коней.

Першого свого коня тато Нуцька Дзюнько здобув ще за парубоцтва й назвав його Гусарем.

Цього коня малий Нуцько спізнав тільки із татових розповідей, тому нестерпно все допитувався:

– Чому, тату, ви назвали коня Гусарем?

– За Австрії під Радівцями була «воськова кавалерія», в якій жовніри-гусарі зицирували<sup>3</sup> коней. То мені сподобалось, і я «охрестив» коня Гусарем.

– А як гусарі зицирували коней? – запитав Нуцько свого тата.

– Ой, Нуцьку, як тобі пояснити? Гусарі щоденною муштрою-зициркою навчали коней «воськової поведінки». Вранці, після того як нагодують і напоють коней, файно почешут згреблом<sup>4</sup>, повипускають з ґражди на зициркпляц<sup>5</sup>, тобто на зициркове місце, коні буйно вибрикуються, декотрий висмикує зрешену росу ранішню траву. По деякому часові ґорніст<sup>6</sup> трубить, подає відомий коням сигнал, і вони збігаються до ґлід<sup>7</sup>.

– Тату, а що то ґлід?

– Це, Нуцьку, вишикований військовий стрій, ряди, якими коні стають перед драґонами.

– І довго так стоять?

– Ні, Нуцьку. Якраз тепер і починаєцца зицирка<sup>8</sup>. ґорніст трубкою подає різні сигнали, а жовніри-гусарі зицирують коней, навчають їх машірувати, як на святкових парадах, як воювати на полі бою, блискавичними наскоками нападати на противників, як «відбивати» їх або як оточувати «у кільці» й забирати у полон.

– А скільки триває така зицирка?

– Триває, Нуцьку, все жите коней, поки вони ші в путері<sup>9</sup>. Коли їх путеря зменшуєцца, коні «вихожут на пенцію».

– Не розумію: люди виходять на пенсію, а хіба коні теж?! – питає Нуцько.

– Путеря коней ще не зовсім «вічерпалася», – відповідає тато, – але вони вже не можут служити у воськовій кавалерії, й їх, ніби, «пенсіонують», і тогди їх мож купувати. Такого «пенсіоніста» купив я в молодості й назвав його Гусарем, як я вже сказав тобі.

<sup>1</sup> Первак – двоюрідний брат.

<sup>2</sup> Урсарька – циганка з кочового табору цигана-урсаря (з рум. *ursar*), що ходить з дресованим ведмедем і грою на скрипці спонукує його танцювати. Урсарь навчає ведмедя танцювати підставлянням під його ноги іскристої грані й одночасним гранням на скрипці формує медвежий штучний рефлекс.

<sup>3</sup> Зицирувати – муштрувати.

<sup>4</sup> Згребло – скребло.

<sup>5</sup> Зициркпляц – майданчик для муштри.

<sup>6</sup> ґорніст – трубач.

<sup>7</sup> ґлід – вишикуваний військовий стрій, ряди.

<sup>8</sup> Зицирка – муштра.

<sup>9</sup> Бути в «путері» – бути в силі (від рум. *a fi în putere*).

Зацікавлений невідомим йому виглядом Гусара, Малий Нуцько не стерпів запитати:

– Який був, тату, ваш «пенсіонер»?

– По-чесному признаюсь тобі, Нуцьку, що своїм виглядом не відрізнявся від коней з воськової кавалерії: карогнідої масті шерсть покривала його жирну й гладку, ек подушка, спину, виблискуючи на сонці золотими «коронами». Густа довга грива спливом огортала міцно напружену шию й напористі груди, густий хвіст майже стелився землею, вуха були постійно насторожені на сприйняття посторонніх звуків, особливо моїх наказів, а очі уважно слідували за моїми знаками.

Від інших коней, як на мене, Гусар відрізнявся своєю «приличною» поведінкою: якщо хто-небудь свою захопленість красивим його виглядом хотів виразити ласкавим пещенням або люблячим поплескуванням по спині, то Гусар не спротивлявся намаганням кусатись, а тільки по-дружньому злегка повертав голову до подразнюючої особи.

Гусар відрізнявся від інших коней і своєю «розумністю». При куванні з ним не приходилося, як з норовистими конями, піднімати важку ногу й силоміць тримати її спокійно, поки коваль прибіє нову підкову, а вистачало тільки мені злегка докінути Гусареву ногу і наказати по-німецькому «Гусар – ауф»<sup>10</sup>, і він сам підоймав до ковача ногу, щоб той підкував його. Або коли приходилося візок відштовхнути взад, то не треба було мені це робити й дишель<sup>11</sup> воза насильно відштовхувати взад, та й самого норовистого коня, який безпереривно трепетався, а вистачало тільки мені промовити по-німецькому «Гусар – цурік!»<sup>12</sup>, і кінь виконував мій наказ, сам тручав візок взад.

– Ой, ой, тату, тату, хіба ваш Гусар розумів, що ви наказуєте йому по-німецькому?!



– Розумів, розумів. За Австрії на Буковині викладалася німецька мова, і всі воськові або цивільні накази/команди заучувалися по-німецьки, а їх виконання вправлялося до кінечної досконалості. Набуті кіньми таким способом поведінкові навички зберігалися на протязі всього їхнього життя.

Показовим прикладом цього явища наведу мій власний трафунок. Подумав я поїхати у вівторок до Радівців на торговицю<sup>13</sup>. Запряг Гусаря, на зіц<sup>14</sup> воза біля мене присіли рідні, й ми їдемо «царською дорогою»<sup>15</sup> до Радівців. Дорога – страх глітна, бо ж вівторок, у Радівцях – торговий день. Між возами, худобою та пішоходами Гусар поводитьсi нормально, я б сказав, навіть «увічливо». Минаємо Марицейку, Данилу, звертаємо вліво з «царської дороги» і повітовою дорогою прямуємо до Мілішівців. Уже недалеко, після одного села, слідують Радівці. Гусар ші поводитьсi нормально. Але ек наближаємось до зициркового місця коло Радівців, Гусар насторожує вуха, уважно розглядає дорогу й затяжно дихає. Коли ж горніст подає військовим коням сигнал збиратися до гліду на зицирковому полі, Гусар згинає напружену шию і з похилою вперед головою починає стрімко мчати до військового гліду. Натягнутими віжками пробую спинити його, але дарма: безжалісно стиснувши зубела<sup>16</sup> його кепестри<sup>17</sup>, Гусар із ще більшою силою напористим бігом пробиваєцци крізь натовп і разом із возом та з нами всіма на зіці пристає до гліду, поряд з воськовими конями.

– Ой, тату, тату, як я шкодую, що не бачив таке «видовище»! Але ж, як ви далі жили з таким «биговатим» «пенсіонером»?

– На торговицю до Радівців уже не ходив, аби Гусар не затігав мене з возом до воськового гліду. Але ікомус чоловікові сподобалася кумедна натура Гусара, і той відкупив його від мене.

(Далі буде)

<sup>10</sup> Ауф – тут – наказ «підніми!» (з німецьк. мови).

<sup>11</sup> Дишель – довга жердина, поєднана з перехрестям воза, до якої прив'язують запряженого коня для належного маневрування воза.

<sup>12</sup> Цурік – наказ «відступи взад/поверни назад!» (з німецьк. < zurück gehen).

<sup>13</sup> Торговиця – ярмарок, торговиця.

<sup>14</sup> Зіц – велике м'яке крісло на пружинах зі спинкою та поруччями, на добротному возі, замість звичайної сідалки.

<sup>15</sup> Царська дорога – давня, відома ще за часу господаря Молдови Александра Доброго торговельна дорога, що єднала Північ з Півднем, яка за Австрії була належно переспоруджена, обабіч обсаджена липами, товщину стовбурів яких в 1960-х роках не могли «обняти» два чоловіки простягнутими руками. Деякі старезні липи ще збереглися вздовж сьогоднішнього шосе Балківці – Дерманешти – Іцкани – Бурдужени.

<sup>16</sup> Зубела – зубило.

<sup>17</sup> Кепестра – вуздечка.



**Ганна ЗЕЧУ**

\* \* \*

А ти до свят приготувався?  
Ретельно у душі прибрався?  
Чи також, як в минулий рік,  
Лише прибратись в хаті встиг?  
В думках – образи застарілі,  
В душі – емоцій бурних хвилі,  
А серце жалісно тремтить...  
Від зла, що скоїло, болить...  
Не треба страв на смак чудових,  
Вогнів яскравих, кольорових,  
Як миру, спокою нема,  
Все, що ти матимеш, – дарма...  
Як зло в собі не переможеш,  
Ніщо тобі не допоможе!  
Щоб стріти світлий час Різдва,  
Очисти душу від гріха!

\* \* \*

А я пропоную зламати стереотипи,  
Нічого безглузлого на Новий рік не робити,  
Не їсти вночі різних сортів салати,  
Та діда червоного в кожусі не чекати.  
А я пропоную замість гомону – тишу,  
Смаколиків замість, чисту, духовну їжу,  
На зміну комп'ютерам – цікаве, живе спілкування,  
І штучним стосункам на зміну – справжнє кохання!  
А я пропоную гроші не витратити,  
Увагу і час свій безцінний рідним віддати,  
Не пляшку шампанського, душу добру відкрити,  
І всупереч всьому, любити людей, любити!

\* \* \*

Не поспішай, не говори «Кохая!»  
Помилку робить той, хто поспішає,  
Ти почуття свої ретельно зваж!  
Тобі хай допоможе в цьому час...  
Бо те, що швидко в серці запалає,  
Як блискавка, у темряві згасає...  
Кохання не на день, а на віки!  
Прийми пораду з Божої руки!  
Схилися перед Ним в молитві та спитай  
Чи дійсно та любов не знайде край?!  
І що би не спіткало вас в житті,

Чи зможете ви до кінця дійти?!  
Як пісня в серці хай любов звучить...  
Всіх, хто живе на світі – оживить!  
Бо без любові в темряві душа...  
Господь дає любов, що не вмира!

\* \* \*

Я дякую тобі за те що вільна,  
Я думала слабка, насправді ж сильна,  
Що більше я уваги не чекаю,  
Від пристрастей пустих відпочиваю...  
Бо там, де є любов, нема знущання,  
Там дихається легко, без страждання.  
Як квіточка під сонечком ласкавим,  
Ти відчуваєш всесвіт Богом даний!  
Бо Сам Господь – Любов є безумовна,  
Як джерело, що завжди буде повним...  
Я дякую тобі за, те що знаю –  
Лише Господь в біді не залишає...

\* \* \*

Я не хочу, не можу, не мушу,  
Відпустіть мою втомлену душу  
Від обов'язку жити «як треба»,  
Відпустіть у простори, у небо.  
Я не хочу, не можу, не вірю,  
Що людина є краща за звіра,  
Бо інстинкти людини сильніші,  
Тих, що поряд, без жалісно нищать...  
Я не хочу, не можу, не знаю,  
Як дійшла до останнього краю,  
Де немає підтримки людської...  
Лиш Господь залишився зі мною...

\* \* \*

Триста шістдесят п'ять днів у році,  
Більшість з них у сні, та на роботі...  
Скільки днів ми Богові віддали?  
Та близьким, аби не сумували?  
На прогулянки, на спілкування?...  
Скільки днів віддали ми Коханню?!  
А любові теж знайома спрага,  
Їй потрібна ніжність та увага...  
Поцілунків щирих потребує...  
Хто їй час віддає – не пожалкує...  
Бо в любові сенс всього, що дише...  
Хай Господь в цей рік вас не залишить...



Михайло Гафія ТРАЙСТА

# БАРАБЕРИ

(Повість)

## 4. МИХАЙЛО

(Продовження з № 366)

Вночі голос дзвона здавався страшнішим, ніж вдень...

Наводив страх і тривогу на людей...

Вночі він дзвонив тільки тоді, коли в селі виникала якась пожежа, повінь, або якась страшна небезпека.

Вночі він повідомляв велику тривогу, закликав людей на допомогу.

«Мабуть, в селі щось горить» – подумав Михайло.

Піднявся з ліжка й пострибав на одній нозі до вікна.

Побачивши, що Марічка теж піднялась і, запаливши лампу, закривала вікна темними ряднами.

Михайло не розумів, навіщо вона це робить.

– Що трапилось, чому дзвонить? – спитав у Марічки.

– Лягай, Михайле, це бандити, – відповіла спокійно Марічка.

– Які бандити? Хто вони?

– Та різні, хто їх знає. Вони часто з'являються в нас. Одягнені у форми червоноармійців, приїжджають машинами, грабують людей і втікають.

– А люди? – здивувався Михайло.

– А люди, що?... Що вдієш зі сокирою, або вилами проти вогнепальної зброї? Минуло тижня поранили в плече Токирку Василя, коли той обороняв кошиком свій хлів, вистрілили в нього, забрали теля, висадили на машину і подались.

– Невже до того дійшлося.

– Ще не таке побачиш, але дивно, що від багатів не крадуть, а тільки від середняків та убогих. Від старої Катерини взяли кабанчика та дві курки.

– Курокради!

– Коби хоч цього вечора обійшлося без крові, – сказала Марічка і боязко глипнула на зачинені вікна.

Михайло причепив дерев'яну ногу, взяв милицю і пішов до дверей. Потім повернувся і надів шинель. Марія кинулась за ним:

– Не виходь, Михайле!

– Я хочу побачити отих бандитів, що то за червоноармійці?

– Вони вб'ють тебе.

– Думаю не наважаться стріляти у добровольця.

– Зачекай, – сказала Марічка. – Бери хоч це зі собою, – подала йому пістолет.

Михайло глянув здивовано на пістолет і засунув у кишеню.

Коли вийшов на вулицю, тривожний гамір долинав з усіх кутків села.

Люди почали виходити на вулицю з вилами, сокирами, косами – хто на що поклав руку.

Микола наблизився до них.

– Доки будемо терпіти, більше не можна! – сказав Іван Доні.

– Ади в мене є рушниця, в Петра Гирганця теж, – сказав Дмитро Лупшак.

– У мене теж є пістолет – сказав Михайло, навіть не привітавшись.

– Це ти, Михайле? – запитало кілка людей нараз.

– Я.

– Здоров, Михайле,

– Ти коли повернувся?

– Ти що не показуєшся? – питали люди.

– Тільки вчора приїхав, не мав часу вийти, – відповів Михайло, подаючи руку своїм сусідам та односельчанам.

Люди обступили його зі всіх боків, здоровкались з ним, тисли руку, дивились крадькома на його ногу та на милицю і важко зітхали.

– Тут у нас, бандити почали ночами нападати на село. Награбують і зникнуть, – сказав Петро Гирганець.

– І ми вирішили більше не терпіти. Досить їм! – додав хтось із громади.

– А хто їх водить сюди? – запитав Михайло.

– Син Чуфака.

– Фері.

– Так, так, його впізнала стара Катерина, коли від неї кабанчика забрали.

– Значить Фері, – сказав Михайло.

– Коли фронт пройшов, він назбирав таких, як і сам, а тепер грабують людей.

Тишу ночі ще розривав голос дзвону, крізь який було чути гул машини, що наближалась до них з-за повороту.

Люди стояли на місці, чекаючи бандитів.

Мишина наблизилась до них із погашеними фарами. Спинилась недалеко попереду. Шовер увімкнув фари, і світло залило вулицю, а разом і весь гурт людей.

Михайло рушив до машини, за ним й інші.

З машини вийшло кілька людей, які розбіглися по підвір'ях, а один з них залишився перед машиною.

(Продовження на 36 с.)

# БАРАБЕРИ

(Продовження з 35 с.)

Михайло підійшов до нього і впізнав Фері, хоча той був замаскований і тримав у руці наган.

У них двох ще з-перед війни були рахунки, коли Михайло вдарив його перед корчмою за те, що той образив старого Каваса, назвавши його «брудною онучею», а до того ще і Юлина...

– Зупинись! – сказав твердо Михайло.

– Відступись, брудна онучо! – процідив крізь зуби Фері.

Точно так, як тоді, перед корчмою, старому Кавасові...

– Не смій грабувати чесних людей!

– Відступись, гнидо! – процідив знову Фері й підкочив Михайла, вдаривши ногою по милиці.

– Як ти смієш, гаде?! – почувся голос Петра Гирганця, а за ним постріл рушниць.

Фері повалився біля машини. Не сподівався, що селяни мають зброю.

Бандити, побачивши ватажка мертвим, з криком кинулись до машини, намагаючись втекти, зникнути в темряві.

Люди опам'ятались кинулись до машини і пробіли всі шини.

Машина проїхала кілька метрів і спинилась серед вулиці.

Бандити розбіглися.

– Що тепер буде? – питали одні перелякані, бо все-таки вбили людину, а за це їх можуть покарати.

– Та що буде? Вони ж напали на нас, ми оборонялись.

Хтось стягнув маску з лица мертвого бандита.

– Це ж син Чуфак!

– Дивіться, це Фері!

– Господи, як він посмів?..

– Хіба ж я вам не говорив, що це Фері?..

– Ви думали, що стара Катерина вигадала?..

– Псові псяча смерть!

– Та не рівняйте такого лайдака зі псом! Пес стереже, а цей...

– Не забуде нам так легко Чуфак, ой не забуде!..

– Гушне ти воли з біцигель!

– Щастя, що в нас не має біцигель.

– Та ні волів не так много вже залишилось...

– Не турбуйтеся, нічого нам не трапиться. Чуфак не посміє йти проти громади, разом ми сильні!



Минуло кілька тижнів...

Михайло залишився жити в Марічки...

Язикаті жінки, поплескали язиками, мов пранниками і звикли, бо кожне диво триває три дні.

Потім хвалили Марічку.

– Дивись, як дбає про каліку...

– Хто б міг подумати...

– Така її доля...

– Кожен мусить носити свого хреста...

Весна прийшла швидко. Люди з нетерпінням поглядали на землі Чуфак, Перденка та Павелка, немов чогось очікували.

Михайло з добровольцями вирішили діяти. Обдумали ситуацію, яка виникла в цей післявоєнний рік.

У неділю Михайло виступив перед людьми біля церкви. Одні розійшлися, але багато з убогих людей залишилось, уважно слухали, що скаже їм Михало, а може, й інші добровольці...

– Християни! – звернувся до них Михайло.

– Тихо, тихо, цитуйте! – робили люди тишину.

– Ви знаєте добре, як ми жили до війни, а тепер після війни, бачу, вам теж так само живеться!..

Люди мовчали... Михайло продовжив:

– Ви далі працюєте на полях багатіїв, а вони далі вам платять, як самі хочуть за вашу працю. Вони, багатії, погнали до Німеччини наших людей, які ще й досьгодні не повернулися. Вони направляли жандармів до ваших хат. Вони послали наших хлопців на війну воювати в хортистське військо, а інших змусили йти «добровольцями» на фронт.

– Правду говорить Михайло!

– Так, так воно є!

– Доки нам терпіти таких, як Чуфак?!

– Ми, котрі повернулись із війни живими, хоча одні з нас каліками, хворими, але хочемо жити іншим життям. Ми не повернулись для того, щоб працювати на полях багатіїв!

– Досить ми натерпілися! – крикнув хтось із громади.

– Більше не будемо, працювати на Чуфак та інших, як він!

– А тоді де заробимо на хліб? – запитав старий Золік.

– Будемо працювати на своїм полі! – відповів Михайло.

– Тобі добре, бо в тебе є поля, а в мене звідки?

– Буде й у вас. Ми розділимо землю багатіїв, щоб ніхто не жив у злиднях.



Чуфак поховав сина, не мельдував про його смерть. Зробив велику комашню, на яку запросив усе село. Люди прийшли на комашню...

Одні зі страху, щоб Чуфак не думав, що й вони були там, коли вбили Фері.

Інші думали, що так треба – по-християнськи...



А ще інші прийшли тільки для того, щоб наїстися добрих голубців, ріпи з м'ясом, фанки та випити кілька чарок міцної горілки, як Миколай Цілі, який підпившись почав голосити:

– Ой, християни... ой, люди добрі... гріх такого чоловіка у землю ховати... ой гріх, великий гріх!...

Чуфак, почувши що Цілі голосить за його Ферійом, наливав тому чарку за чаркою. Поки Цілі не почав іншої:

– Ой, християни... ой, люди добрі... гріх такого чоловіка у землю ховати... ой гріх, великий гріх!...

– Та цить уже, Миколаю, тільки цявориш, – гримнув хтось на нього, бо люди – людьми...

– Та ви мене не допускаєте доспіватись до кінця: – Ой, християни... ой, люди добрі... гріх такого чоловіка у землю ховати... ой гріх, великий гріх!... Треба було його залишити, щоб зігнів на землі!

Люди зацікавилися...

Чуфак побілів...

Міклош та Андрі, сини Миколаєві, вхопили старого й повели додому.

– Не зважайте на п'яного дурня, газдо! – звернувся хтось до старого Чуфака. – То горівка говорить, не він.

– Беріть, люди, та випийте за його душу!

Люди пили, промовляючи:

– Хай Господь простить йому гріхи!

– Всі ми грішні!

– Нема людини без гріха!

– Господь Милостивий!



Михайло Косован з добровольцями склали план розподілу землі, скликали людей на збори бідняків, але не перед церквою, а в центрі села, перед корчмою, біля старої липи.

– Не закінчиться це добром, Михайлику, – говорила перелякана Марічка, яка боялася, щоб не сталося чогось з «її Михайлом».

Так вона говорила про нього з гордістю: «Запитаю у мого Михайла»; «Йду до дому, бо мій Михайло чекає мене!».

(Далі буде)

**Ганна ЗЕЧУ**

## Де ховається спокій?

*Казка для дітей-біженців з України*

В одній родині, народилась дівчинка – гарна та здорова дитина. Але чомусь з перших днів свого життя вона дуже погано спала. Часто прокидалась вночі, багато плакала, нібито хтось невидимий та страшний її лякав. Звісно, її мама зовсім не встигала відпочити.

Тоді мудра бабуся, яка приїхала на поміч, почала їй співати колискові, протяжні та повільні мелодії потрохи заспокоїли дитину, і вона почала краще спати. Та, на жаль, недовго.

І тоді мудра бабуся запропонувала матусі співати разом молитви. Тільки тоді дівчинка почала добре спати.

Минав час, дитина підросла, але залишалась дуже чутливою та вразливою.

Все було в її житті: радість і негода, зустрічались добрі люди й траплялись злі, були мирні часи та воєнні...

Але вона дуже добре пам'ятала, як її вчила заспокоюватися бабуся, а потім мати. Ось що вони говорили: Все починається з думок, і сонце. і хмари...

Мати говорила: «Коли на тебе найде буря, і ти розгублена впадеш у відчай, зупинись, роздивись, зроби ковток води і зрозумій, нічого майже не трапилось, все у твоїй голові! Навіть якщо ти не можеш заспокоїти ту бурю, що зовні, ти можеш вгамувати почуття, залишитись спокійною в собі, у своєму серці».

І коли їй було особливо сумно, вона сідала за рукоділля та наспівувала молитви. Тоді ніби весь світ перетворювався у великий храм, час ніби зупинявся, та все поверталось у нормальний стан.

Та не тільки досвід молитви винесла вона зі свого дитинства. Любляча та турботлива матуся навчила її збирати найкращі моменти життя та записувати їх.

Мати говорила, що коли у твоєму житті настануть часи випробувань та хвилювань, добрі згадки про кращі часи тебе урівноважать та нададуть сил...

А ще вона знала маленькі, але дуже корисні хитрощі, яким теж навчила її мати. Коли їй було сумно та самотньо, вона йшла до найближчої антикварної крамниці, де розглядала різні старовинні речі: книги, посуд, статуетки... І це їй дуже допомагало впоратись з поганим настроєм чи з почуттям тривоги...

Також її заспокоювала гарна та душевна музика, чи улюблений фільм.

Іноді вона розважала себе роботою з тістом, готувала смачні пироги, печиво, запрошувала найближчих друзів, та під час щирого та відвертого спілкування вона теж заспокоювалась та почувалась щасливою...

А іноді вона просто поверталась додому, сідала край вікна, заплющувала очі та починала мріяти.

В її уяві вона була завжди спокійна, радісна серед тих, хто її по-справжньому любить...

Іноколи вона так і засинала, з мріями в думках, і тоді їй снились надзвичайно гарні та кольорові сни, в яких не було і болю, ні образ, ані смерті...

## ❖ ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА ❖

**Володимир АНТОФІЙЧУК**

# ПРО РІЗДВЯНУ КАЗКУ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ «СЛЬОЗА»

Казка Марка Черемшини «Сльоза» – це глибоко зворушливий твір, сповнений моральних уроків і образів, що висвітлюють вічні цінності людяності, милосердя та сили любові.

Основна тема казки – милосердя та його трансформаційна сила. Через образ Марусі, її самопожертву та страждання автор показує, як навіть найменший жест доброти (у творі це стається через образ сльози) може вплинути на людей і змінити їхні серця. Твір розгортає ідею різдвяного дива, яке є не лише проявом Божого милосердя, а й людської здатності мати співчуття.

Сльоза – ключовий символ казки. Вона уособлює щирі почуття, біль і силу людської душі. Водночас сльоза є провідником дива, що змінює життя героїв.

Казка підкреслює важливість милосердя, чуйності та людяності. Вона нагадує, що навіть у найтемніший момент надія може прийти через дива, створені нашими власними вчинками. Марусина жертвність

і доброта не залишилися непоміченими, а її сльоза стала тим катарсисом, що пробудив милосердя в серці багача.

Марко Черемшина використовує емоційну мову, що зворушує читача до глибини душі. Його детальний опис морозу, вітру, холодного луку створює сильний контраст із теплом серця Марусі. Ліризм і метафоричність підкреслюють гуманістичну спрямованість твору. Справжнє диво стається тоді, коли люди відгукуються на чужий біль і допомагають один одному.

Казка «Сльоза» розкриває суть християнських цінностей і вчень, що втілюються через образи любові, милосердя, смирення, покаяння та надії. Її покликання на різдвяний контекст підкреслює ідею дива, яке може статися завдяки силі добра, любові до ближнього та Божого провидіння. Таким чином, твір гармонійно поєднує художню образність із євангельськими принципами, закликаючи до морального вдосконалення та милосердя.

**Марко ЧЕРЕМШИНА**

# СЛЬОЗА

Скільки разів візьме кріпкий мороз, стільки разів віє холодний вітер та й навіває нову верству снігу. Стільки ж разів більшає біль і терпіння хворої удови Кравчихи. Вона лежить на твердій постелі, накрита старим сірячком, та лишень сумним стогоном нарікає на студений вітер і мороз, що шпарами стін дістаються до її незатопленої хати. Коло неї порається її донечка Маруся, що рада б у кожную хвилину своїй матінці яку-небудь полегшу вчинити. Та що ж вона годна? Заробити не піде, бо й сили у неї ще нема, а просити о милостиню, то таки дуже соромиться. А люди, от як люди: кожний собі рад, чужа нужда їм не в гадці.

– Ненечко дорогенька, – лебеділа Маруся, – нині святий вечір, а у нас нічого немає і вам не легшає. Як би то красно й любо було, коли б ми ввечір разом пшеничку їли. Хто знає, чи другої діждемо. Передучора ви самі про те згадували, тільки що я плакала, як ви загадали заставити одіж покійного нашого батенька.

Мені жаль тої одежі, але коли ви вже кажете, що на весні можна буде її викупити, то вже най і так було би. Заробимо й викупимо, коби здоров'я. Позвольте ж мені, ньенько, з нею у місто піти і зробити так, як ви казали. Куплю й ті ліки, що люди радили, й на вечерю дещо і дровець принесу. То буде гарно, ненечко! Позвольте, я борзенько вернуся.

– Та студінь надворі, – простогнала Кравчиха.

– Я ваші чоботи взую – хоч великі вони, але я соломкою випхаю. Добре, ненечко?

– Як змерзнеш, то вертайся з дороги; то студінь сніги...

– Не змерзну, золотенька ньенько, що мені студінь! Для вас я в огонь піду.

Уже не мучила дальше питаннями хворої матінки, тільки зробила, як думала: накрила її шматтям, що лишень у них ще було, взяла батькову одіж і в місто помандрувала. От вже таки добре з полудня. Взимі який вам то день? Сюди-туди обернешся, та й уже вечоріє. Маруся поорудувала як слід. Вже й домів вертає. Вона рада б зозулею ід ньеньці полетіти, тільки що крил у неї немає. «Поперечними стежками піду, то скоріше зайду», – думає собі. А тут сніг засипав стежки, що й сліду не видно, їй про те

байдуже. Вона пішла коротшою ходою. Сніг йде та йде, а мороз бере дужчіше, чим рано. Бідній Марусі тяжко йдеться. Вітер провіває через її діряву, стару свитину і неначе приліплює пекучий мороз до самого тіла, а збитошник-сніг сиплеться у її подерті чоботи. Щоб ще лишень через широкий луг перейшла, та й уже дома, уже коло своєї неньки. Та що ж! Вона втомилась. На її чолі виступив піт і в тій самій хвилині замерз на чорних бровах. Бліде її личко посиніло, а ніжки не змогли даліше сніг відгортати, затерпли. Вона стоїть на одному місці, а їй здається, що вона все ще йде. Дрожачий голос, що став вириватись з її гортані, то був її плач. З її синіх оченят потекла одна велика сльоза. Якийсь тепленько приодітий чоловік перейшов случайно коло неї і не порятував. Камінне серце в нього було.

– Не відпочивай, бо ніч тебе зайде у твоєму ледарстві, – сказав він та й пішов даліше, значить, не доміркувався Марусиною безвихідного положення, її ридання стає щораз тихіше. Студінь для неї меншає. В її серці робиться гаряче, любо... Вона бачить перед собою неньку і хотіла б її своїм гарячим серцем нагріти. Ручками обіймає вона її за шию та просить: «Ненько моя, нагрійтеся теплом мого серця, а легше вам стане».

Хмарне небо вже уповилося чорним покривом. В селі радість, гомін. Вечірні світла так і сяють на багатих столах. Різдва́ний ангел став літати від хати до хати з дарунками на крильцях. Сніг йде та й йде, а білі його пластинки танцюють собі у повітрі. Ангелові про те байдуже. Його ні вода, ні вогонь не береться. Тому чимало здивувався, коли нечаяно побачив на своїй ніжній рученьці велику білу пластинку снігу.

– Ти, маленька білявиночко! Що ти є таке, що відважилася на мою руку сідати? Твої посестри не вчинили б того ніколи.

– Я не звичайна пластинка, я сльоза.

– Сльоза?! – повторив ангел.

– Я сльоза вбогої дівчинки Марусі, – говорила даліше пластинка.

– Тої Марусі з синіми очима?

– Так. Ті сині очі зринули мене он там в полі серед снігу. Студений мороз заморозив мене, а буйний вітер заніс мене сюди. Маруся лежить на снігу, замерзає небога. Порятуй її, ангеле! Це ж вечір радості – не смутку, терпіння, смерті!

– Добре, сей час, – відказав ангел.

Він прошептав щось вітрові й полетів собі даліше. Послушний вітер поніс чим скоріш пластинку до хати того багача, що бачив у полі безпомічну Марусю та й

зганив її ще лихим словом. Багач той якраз вийшов тоді на подвір'я, щоб повеліти слугам внести житняний сніп до хати. Вітер приліпив пластинку на його лиці. Він увійшов з нею до хати. Зачалася вечерея. Стіл аж гнеться під тягарем страв та напиків.

Пластинка стопилася і потекла сльозою прями́сінко в пугар, що в нього наливав собі напикту господар-багач. Він випив налите вино, а з ним і Марусину сльозу.

– Недобре се вино, – сказав він, – навчу я того купця, щоб знав, яке вино мені дається! – Сказав та й посумнів чогось-то. А родина п'є те саме вино та й нахвалитися не може. Нараз устав багач від стола та й вийшов з хати. Вже з пів години минуло, а він ще не вертається.

– Де отеє пішов батько? – питаються себе здивовані діти й мати. Не знають. Аж ось і надходить він та й не сам. На руках несе дівчинку, мов мерця якого.

– Се Кравчишина Маруся, – каже він до родини, – трохи що не замерзла на полі в снігу. Я бачив її, як вертався з міста. Стояло, біднятко, а й думав, що відпочиває. При вечері, зараз-таки по тім клятій вині, вона мені привиділася умираюча. Мене заболіло за нею серце, тим і побіг я на те саме місце, де я перше її бачив. Прибігаю, а вона вже й не говорить, тільки ніби стогне, ніби плаче, та й то вже останніми силами. Нумо, діти, розморозуймо її.

– У другу хату понесім через сени, там холодно, а тут, у теплі, годі розморозити, – порадила жінка.

На другий день рано сиділа Маруся коло своєї неньки у натопленій багацькій хаті і розповідала, як орудувала в місті.

Зворушений багач зайнявся хворою вдовою, як би своєю матір'ю. До себе враз з донечкою забрав і хліба й до хліба всього дав. Хвора Кравчиха трохи підвелася з ліжка. Вона об усім дізналася від багача. Її очі сльозами зайшли. То сльози радості й жалю! А Маруся обіймає матір та й щебече, біднятко:

– Ненько дорога! Звідки се для нас добро взялося? Чи не сон се?

– Ні, дитино, то твоє добре серце заподіяло сю людську ласку.

– А я, ненечко, сон мала, що десь-то моє серце гаряче, гаряче, таке гаряче, що вас ним я хотіла зігріти.

– Ти ж і зігріла ним мене, любочко моя дорога, сиза.

І досі ще ніхто не знає, що то все зробила Марусина сльоза.



# XXXII Міжнародний фестиваль колядок та зимових обрядів українців Румунії

(м. Сігеу Мармаціей, 11 січня 2025 р.)

